

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİSİPLİNLERARASI ÇEVRE SAĞLIĞI ANABİLİM DALI

**ÇEVRESEL KOŞULLAR KAPSAMINDA SİNOP MERKEZ VE
İLÇELERİNDE PAZAR YERLERİNDEKİ ÜRÜNLERİN
ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ**

ESRA ARMAĞAN ÖZKAPTAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. ÖMER ELKİRAN

SİNOP - 2024

TEZ KABUL

ESRA ARMAĞAN ÖZKAPTAN tarafından hazırlanan “**ÇEVRESEL KOŞULLAR KAPSAMINDA SİNOP MERKEZ VE İLÇELERİNDE PAZAR YERLERİNDEKİ ÜRÜNLERİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ** ” başlıklı bu çalışma, 25.09.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Abdullah ASLAN
Fırat Üniversitesi / Fen Fakültesi

İmza

**Üye
(Danışman)**

Doç. Dr. Ömer ELKIRAN
Sinop Üniversitesi / Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

İmza

Üye

Doç. Dr. Aysel VEYİSOĞLU
Sinop Üniversitesi / Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

İmza

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Hüseyin Turan ARAT

.....

ETİK BEYANI

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Esra ARMAĞAN ÖZKAPTAN

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇEVRESEL KOŞULLAR KAPSAMINDA SİNOP MERKEZ VE İLÇELERİNDE PAZAR YERLERİNDEKİ ÜRÜNLERİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ

ESRA ARMAĞAN ÖZKAPTAN

SİNOP ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİSİPLİNLERARASI ÇEVRE SAĞLIĞI ANABİLİM DALI
DANIŞMAN:DOÇ. DR. ÖMER ELKIRAN

Bu çalışmada, çevresel koşullar kapsamında Sinop Merkez ve ilçelerinde Pazar yerlerindeki ürünlerin etnobotanik özelliklerinin araştırılması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında Sinop Merkez, Gerze, Ayancık, Boyabat, Saraydüzü, Durağan, Türkeli, Dikmen, Erfelek, ilçelerindeki pazar yerlerindeki kişilerle yüz yüze görüşülerek tarafımızca hazırlanan anket soruları sorulmuştur. Sorulan sorularla Sinop merkez ve ilçelerindeki pazarcılık yapan kişilerin ve bitkisel ürünleri tanıyan bu ürünlerle ilgili bilgi sahibi olan kişilerin demografik bilgileri ve sattıkları bitkisel ürünlerin etnobotanik önemleri araştırılmaya çalışılmıştır. Sorulara yöneltilen yanıtlar karşılaştırılmıştır. Bitki örneklerinin halk arasındaki yerel isimleri öğrenildikten sonra bilimsel adları takson ve familyaları ortaya çıkarılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çalışma yapılan bölgelerde genel olarak aynı iklimsel koşulları olduğu için ve çalışma yapılan bölgelerin birbirine yakın çevreler olmasından dolayı genel olarak aynı çeşit bitkilerle karşılaşmıştır. Yapılan çalışmada mevsimsel olarak da değerlendirmeler yapılmıştır. Pazarlardaki farklı bitkisel ürün ve çeşitliliğin özellikle yaz ve sonbahar mevsimlerinde yoğunlaştığı ortaya çıkmıştır. Bu sayede özellikle coğrafik ve iklimsel değişikliklerin etkisinden kaynaklı olarak, ürünlerin çeşitlilik gösterdiği görülmüştür. Ulaşılan sonuçlar etnobotanik çalışmalar için anlamlı olacağı gibi, yerel halkın kullandığı bitkisel ürünlerin gelecek kuşaklara iletilebilmesi ve yapılacak olan diğer etnobotanik çalışmalar için literatüre katkı sağlayarak ülkemizin bitkisel ürün çeşitliliğinin ve zenginliğinin farkındalığını arttıracaktır.

ANAHTAR KELİMELEER: Sinop; Etnobotanik; Pazar yerleri; Çevresel faktörler

Eylül 2024, 79 Sayfa

ABSTRACT

MSc THESIS

ETHNOBOTANICAL CHARACTERISTICS OF PRODUCTS IN MARKETPLACES IN SINOP CENTER AND DISTRICTS WITHIN THE SCOPE OF ENVIRONMENTAL CONDITIONS

ESRA ARMAĞAN ÖZKAPTAN
SINOP UNIVERSITY INSTITUTE OF GRADUATE PROGRAMS
DEPARTMENT OF INTERDISCIPLINARY ENVIRONMENTAL HEALTH
SUPERVISOR:Assoc. Prof. Dr. ÖMER ELKIRAN

In this study, it was aimed to investigate the ethnobotanical characteristics of the products in the market places in Sinop Center and its districts within the scope of environmental conditions. Within the scope of the study, people in the market places in Sinop Center, Gerze, Ayancık, Boyabat, Saraydüzü, Durağan, Türkeli, Dikmen, Erfelek districts were interviewed face to face and questions prepared by us were asked. With the questions asked, an attempt was made to investigate the demographic information of the marketers in the center and districts of Sinop and those who know about herbal products and the ethnobotanical importance of the herbal products they sell. The answers to the questions were compared. After learning the local names of the plant samples, their scientific names, taxa and families were revealed. According to the results of the research, generally the same types of plants were encountered in the regions where the study was conducted, as they generally had the same climatic conditions and the regions where the study was conducted were close to each other. In the study, seasonal evaluations were also made. It has been revealed that the different herbal products and diversity in the markets are concentrated especially in the summer and autumn seasons. In this way, it has been observed that the products vary, especially due to the effects of geographical and climatic changes. The results will be meaningful for ethnobotanical studies and will increase awareness of the diversity and richness of our country's herbal products by contributing to the literature for transmitting the herbal products used by local people to future generations and for other ethnobotanical studies to be carried out.

KEYWORDS: Sinop; Ethnobotany; Marketing places; Environmental factors

September 2024 79 Page

TEŐEKKÖR

Bu tez çalıřmamda tez konusunun belirlenmesinden bařlayarak sonuna kadar her tűrlű beni destekleyip, teřvik eden, yardımlarını esirgemeyen, beni cesaretlendiren, her konuda destek olan, çalıřmamın sonuna kadar yanımda olan, űğrencisi olmaktan her zaman mutluluk ve gurur duyacaėım, danıřmanım Sayın Doç. Dr. Őmer ELKIRAN hocama teřekkűr etmeyi bir borç bilirim. Bu alıřma sırasında her zaman yanımda olan, sűrekli beni motive eden, bana gűvenen ve her konuda yardım eden deėerli eřim Tolga ŐZKAPTAN'a teřekkűrlerimi sunarım.

Esra ARMAğAN ÖZKAPTAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ KABUL	ii
ETİK BEYANI.....	iii
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xii
1.GİRİŞ	1
1.1 Türkiye Florası ve Coğrafik Özellikleri.....	2
1.2 Sinop Florası Ve Coğrafik Özellikleri	4
1.2.1. Coğrafi konumu, bitki örtüsü ve iklimi	4
1.2.1.1. Coğrafi konumu	4
1.2.1.2. Bitki örtüsü	4
1.2.1.3. İklimi.....	5
1.3 Etnobotanik.....	5
1.3.1 Etnobotanik ve etnobotaniğin tarihi.....	5
1.3.2. Etnobotaniğin Türkiye’deki yeri ve önemi	8
1.3.3 Sinop’ta bulunan etnobotanik özelliği olan bitkiler.....	10
1.4. Litaretür Özeti.....	11
2. MATERYAL VE YÖNTEM.....	17
3. TARTIŞMA VE SONUÇ	21
3.1 Araştırma Sonuçları	26
3.1.1 Bileydin (<i>Arbutus unedo</i>).....	27
3.1.2 Yaban mersini (<i>Vaccinium myrtillus</i> L.).....	27
3.1.3 Yer inciri(<i>Opuntia ficus-indica</i>)	28
3.1.4. Kuşburnu (<i>Rosa canina</i> L.).....	29
3.1.5. Kızılcık(<i>Cornus mas</i>).....	29
3.1.6. Üvez (<i>Sorbus domestica</i>)	30
3.1.7. Kudret narı (<i>Momordica charantia</i>)	31
3.1.8. Hünnap (<i>Zizyphus jujuba</i>).....	31
3.1.9. Üzüm (<i>Vitis vinifera</i> L.).....	32
3.1.10. Töngel-Muşmula(<i>Mespilus germanica</i> L.)	32
3.1.11. Kestane (<i>Castanea sativa</i> Miller)	33
3.1.12. Bal kabağı (<i>Cucurbita moschata</i>).....	33
3.1.13. Kabak (<i>Cucurbita pepo</i> L.).....	34
3.1.14. Biber (<i>Capsicum annum</i>)	34
3.1.15. Soğan(<i>Allium cepa</i>).....	35
3.1.16. Pırasa (<i>Allium porus</i>)	35
3.1.17. Sarımsak (<i>Alium sativum</i> L.)	36
3.1.18. Ihlamur (<i>Tilia platyphyllos</i>)	36
3.1.19. Kinzi Otu – Kişniş (<i>Coriandrum sativum</i>)	37
3.1.20. Marul (<i>Lactuca sativa</i>).....	37

3.1.21. Ispanak (<i>Spinacia oleracea</i>)	38
3.1.22. Karamancar- Kara Lahana (<i>Brassica oleracea</i> var.)	38
3.1.23. İncir (<i>Ficus carica</i>)	39
3.1.24. Labada-Efelek (<i>Rumex acetosella</i>)	39
3.1.25. Roka (<i>Eruka sativa</i>)	40
3.1.26. Tere (<i>Lepidium sativum</i>)	40
3.1.27. Trabzon hurması (<i>Diospyros kaki</i>)	41
3.1.28. Bakla (<i>Vicia faba</i> L.)	41
3.1.29. Böğürtlen (<i>Rubus caesius</i>)	42
3.1.30. Karpuz (<i>Citrullus lanatus</i> var.)	42
3.1.31. Ceviz (<i>Junglas regia</i>)	43
3.1.32. Fesleğen (<i>Ocimum basilicum</i>)	43
3.1.33. Zılbıt -Kaldırayak (<i>Trachystemon orientalis</i>)	44
3.1.34. Adaçayı (<i>Salvia officinalis</i>)	44
3.2 Sosyo- Demografik Bilgiler	48
3.3 Pazar Yerlerindeki Ürün Satıcılarının Bitkisel Ürünlere Yönelik Görüşlerini Belirleme Formu	51
4. ÖNERİLER	57
KAYNAKLAR	58
EKLER	64
EK 1. İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Üst Yazısı	64
EK 2. İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Kararı	65
EK 3. İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Kararı	66
ÖZGEÇMİŞ	67

TABLÖLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 2.1. Sosyo- Demografik bilgi formu.....	18
Tablo 2.2 Pazar yerlerindeki ürün satıcılarının bitkisel ürünlere yönelik görüşlerini belirleme formu:.....	19
Tablo 3.1 Sonbahar mevsiminde pazarda en çok satılan ürünler	22
Tablo 3.2 Kış mevsiminde pazarda en çok satılan ürünler	23
Tablo 3.3 İlk bahar mevsiminde pazarda en çok satılan ürünler	24
Tablo 3.4 Yaz Mevsiminde Pazarda En Çok Satılan Ürünler	25

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 3.1 <i>Arbutus unedo</i>	27
Şekil 3.2 <i>Vaccinium myrtillus</i> L.	27
Şekil 3.3 <i>Opuntia ficus-indica</i>	28
Şekil 3.4 <i>Rosa canina</i> L.....	29
Şekil 3.5 <i>Cornus mas</i>	29
Şekil 3.6 <i>Sorbus domestica</i>	30
Şekil 3.7 <i>Momordica charantia</i>	31
Şekil 3.8 <i>Zizyphus jujuba</i>	31
Şekil 3.9 <i>Vitis vinifera</i> L.	32
Şekil 3.10 <i>Mespilus germanica</i> L.	32
Şekil 3.11 <i>Castanea sativa</i> Miller.....	33
Şekil 3.12 <i>Cucurbita moschata</i>	33
Şekil 3.13 <i>Cucurbita pepo</i> L.....	34
Şekil 3.14 <i>Capsicum annum</i>	34
Şekil 3.15 <i>Allium cepa</i>	35
Şekil 3.16 <i>Allium porus</i>	35
Şekil 3.17 <i>Allium sativum</i> L.....	36
Şekil 3.18 <i>Tilia platyphyllos</i>	36
Şekil 3.19 <i>Coriandrum sativum</i>	37
Şekil 3.20 <i>Lactuca sativa</i>	37
Şekil 3.21 <i>Spinacia oleracea</i>	38
Şekil 3.22 <i>Brassica oleracea</i> var.	38
Şekil 3.23 <i>Ficus carica</i>	39
Şekil 3.24 <i>Rumex acetosella</i>	39
Şekil 3.25 <i>Eruka sativa</i>	40
Şekil 3.26 <i>Lepidium sativum</i>	40
Şekil 3.27 <i>Diospyros kaki</i>	41
Şekil 3.28 <i>Vicia faba</i> L.	41
Şekil 3.29 <i>Rubus caesius</i>	42
Şekil 3.30 <i>Citrullus lanatus</i> var.	42
Şekil 3.31 <i>Junglas regia</i>	43
Şekil 3.32 <i>Ocimum basilicum</i>	43
Şekil 3.33 <i>Trachystemon orientalis</i>	44
Şekil 3.34 <i>Salvia officinalis</i>	44
Şekil 3.35 Pazarcılarla anket görüşmesinden fotoğraflar	47
Şekil 3.36 Pazardaki bazı ürünlerin fotoğrafları	47
Şekil 3.37 Pazarcılarla anket görüşmesinden fotoğraflar	48
Şekil 3.38 Pazarcıların yaş aralıklarının karşılaştırılması.....	48
Şekil 3.39 Pazarda çalışanların cinsiyeti.....	49
Şekil 3.40 Pazarcıların kaç yıldır pazarcılık yaptığı	49
Şekil 3.41 Pazarcıların pazarcılık yaptıkları yerler.....	50
Şekil 3.42 Pazarda çalışanların eğitim durumlarının karşılaştırılması	50

Şekil 3.43 Pazarcıların bölgedeki bitki çeşitliliği ile ilgili bilgilerinin karşılaştırılması	51
Şekil 3.44 Pazarcıların satışını yaptığı bitkisel ürünler hakkındaki bilgileri	51
Şekil 3.45 Satışı yapılan ürünlerin temin edilme yöntemlerinin karşılaştırılması	52
Şekil 3.46 Bitkisel ürünlerin muhafaza alanları	52
Şekil 3.47 Müşterilerin bulunduğu bölgelerin karşılaştırılması	53
Şekil 3.48 Ürünlerin özel saklama koşulları	53
Şekil 3.49 Satışların en yoğun olduğu mevsimlerin karşılaştırılması	54
Şekil 3.50 Müşterilerin bitkisel ürünleri kullanım amaçları	54
Şekil 3.51 Bulunulan bölgeye ait olan bitkisel ürünler	55
Şekil 3.52 Satışı yapılan bitkisel ürünlerin yerel isimleri	55
Şekil 3.53 Satılan bitkisel ürünlerin bulunulan bölgeden elde edilmesi	56
Şekil 3.54 Bitkisel ürünlerin hangi hastalıklara iyi geldiği ve hangi amaçla kullanıldığı	56

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler

Kg	: Kilogram
Km	: Kilometre
Km²	: Kilometrekare
M	: Metre
Mm	: Milimetre
%	: Yüzde

Kısaltmalar

ICEB	: The International Congress of Etnobotany
WHO	: World Health Organization (DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü)

1.GİRİŞ

Tabiatta var olan canlılardan bitkiler, hayvanlar ve insanlar bir düzenin oluşmasını sağlayan unsurlardır. Bu canlıların tümü yaşadıkları alanlarda birbirlerini tamamlamışlardır. Çok eski çağlardan beri bitkiler tanrıların insana sunduğu hediye gibi düşünülmüştür. Doğada bulunan bütün bitkiler insanın yardımcısıdır ve insanlığın doğuşu ile bitki insan arasındaki ilişkiler kurulmuştur (Gezgin, 2007). Arkeolojik çalışmalarda bulunan bulgulardan yola çıkıldığında insanoğlu yaşamını devam ettirebilmek için besinini karşılamak, sağlığı ile ilgili sorunlarını çözebilmek amacı ile bitkilerden faydalanma yoluna gitmiştir. Bunların yanı sıra bitkilerden, insanlığın var olduğu dönem ve medeniyetler boyunca ihtiyaçlarını karşılayacak aletlerin, ekipmanların yapımında, ısınma amaçlı yakacak olarak, boyama malzemesi, dekoratif eşya olarak, barınak yapımında ve hayvanlar için yem olarak çeşitli alanlarda faydalanılmıştır (Kocabaş ve Gedik 2016; Ghorbani, (2005)'den). Zaman içinde tecrübe ederek kazanılan bilgiler insanlığın varlığından, bu modern zamana kadar değişerek ve gelişerek gelmiştir. Irak'ın kuzeyinde bulunan Şanidar Mağarası'nda 1957 senesinde yapılan kazı çalışmalarında, bir mezarda kalıntıların yanında bulunanlar, bitki-insan arasındaki ilişkiyi anlatan ilk dönemlere ait, ilk bilgiler olarak kabul edilmektedir. On binlerce sene öncesine uzanan ve günümüzde bilinen bir şamanın mezarı olduğu kanaatında olunan bu yerde bitkilerden civanperçeminin, kanarya otunun, mor sümbülün, gül hatminin, peygamber çiçeğinin, ebegümecinin ve efedranın örneklerine rastlanmıştır (Kendir ve Güvenç, 2010 Levin, (2000)'den). Bazı toplumların ölülerini gömdükten sonra tekrar yaşama döneceklerini düşündükleri için bu bitkileri mezara koydukları ve bu bitkilerden tekrar yaşama döndüklerinde besin olarak kullanılacağı ya da hastalıklara karşı koruyacağı için bu bitkilerin orda olduğu düşünülmüştür. Bu şekilde düşünülmesinin nedeni bulunan bitkilerden faydalanma şekli gözden geçirildiğinde günümüzde de tıbbi bitki olarak kullanılmakta olmasıdır (Kendir ve Güvenç, 2010; Heinrich vd., (2004)'den). Eski zamanlardan bugüne gelindiğinde bile bitkiler hala insanların sağlığının korunmasına yönelik bir aracı niteliğindedir (Baytop, 1999). Bu alanda çalışan çoğu araştırmacıya göre bitkiler, günlük yaşamda birçok alanda kullanıldığı için insanların vazgeçilmezi olarak kabul edilmiştir. Bitkilerin hangi alanda kullanılacağı ve hangi yöntemle kullanılacağına dair bilgiler nesiller boyunca aktararak bugünlere gelmiştir fakat bu bilgilerin günümüze gelişi sırasında son zamanlarda kesintiler olduğu düşünülmektedir (Baytop, 1999;

Tütenocaklı, 2002; Yıldırım, 2004; Koçyiğit, 2005). Yüzyıllardır çalışılarak bulunan bu değerli bilgilerin kayıt edilerek saklanması ve sonradan gelen nesillere bilimsel kaynakların önderliğinde aktarımı son derece önemli olduğundan bu önemin her zaman farkında olunması gereklidir.

İnsanoğlunun varlığından bu yana bitkilerle arasında yüzyıllardır devam eden vazgeçilemez bir bağın kurulduğu, dünyaca büyük ölçüde benimsenen ve gerçek anlamda incelemeye dayanan etnobotanik bilimi ortaya çıkmıştır (Koçyiğit, 2005). Birçok araştırmacı etnobotanik bakımdan kullanılan bitkilerin önemini anlatıldığı ve gerekliliğini açıklayan farklı araştırmalarla, yapılmakta olan ya da daha sonra yapılacak olan araştırmalara ayna tutacak çalışmalara imza atmışlardır (Turner, 1995; Pieroni, 1999; Ogle vd., 2001; Pieroni vd., 2002; Van den Eyden vd., 2003; Ertuğ, 2004; Kargıoğlu vd., 2008; Günbatan vd., 2016; Kocabaş ve Gedik, 2016).

Planlanan bu çalışma ile çevresel koşullar kapsamında Sinop merkez ve ilçelerinde pazar yerlerindeki ürün çeşitliliği ve bu ürünlerin etnobotanik özellikleri tespit edilerek, literatüre katkı sağlanacaktır.

1.1 Türkiye Florası ve Coğrafik Özellikleri

Ülkemizin floristik yapısındaki, 174 familyasına ilişkin 1251 cinsin ve 12 000'den fazla türün, alt türün ve varyetesinin bulunması ile çokça zengin bir floraya sahip yapıdadır (Davis, 1985). Bu incelenen taksonların da 234'ü yabancı kökenli ve kültür bitkisidir. Yabancı kökene dayanan bitki türlerinin dışında kalanlar ise vatanımızda kendiliğinden yayılış gösteren bitkilerden oluşmaktadır (Ekim vd., 1989; Erik vd., 2004). Avrupa kıtasının hepsi hemen hemen 12 000'e yakın bitki taksonunu bulundurduğu düşünülünce yurdumuzun bitki örtüsü bakımından büyük bir çeşitliliğe sahip olduğumuzun göstergesidir (Ekim vd. 2000). Yurdumuzun endemik tür sayısına bakıldığında da büyük bir zenginliğe sahip olduğu görülmektedir. Bütün Avrupa ülkelerinin endemik takson sayılarının toplamı 2750'ye yakın iken vatanımızdaki endemik türlerin miktarı 2891'dir. Toplam endemik taksonların sayısının 3750'den daha fazla olduğu bilinmektedir. Bunun nedeni endemik olan 497'sinin alt tür ve 390 varyetenin de tür sayısına dahil edilmesidir (Davis, 1988). Ülkemizin endemik bakımdan tür çeşitliliği ve tür oranı değerlendirildiğinde Orta Doğu ile karşılaştırıldığında da en zengin floraya sahip olduğu görülmektedir. Yunanistan endemik bitki zenginliği açısından verimli ülkeler arasında olmasına rağmen Yunanistan'daki değer 800 ile 1 000 arasındadır. Türkiye ile diğer

lkeler arasındaki bu önemli farklar karşılaştırıldığında verimli bir ülke olduğumuz görülmektedir.

Tarım için kullanılan çok sayıda kültüre alınan bitkinin yabani formları lkemizde doğal olarak yetişmekte olup Türkiye florasının zenginliğine katkısı çok önemlidir. lkemizde tıbbi amaçlı kullanımı olana bitkilerin sayısı olarak karşılığı tam olarak bilinmese de tahminen 500 civarlarında olduğu dşnlmekte; yaklaşık olarak da 200’e yakın tıbbi ve aromatik bitkinin ihracat açısından potansiyeli olduğu bildirilmektedir (Baytop, 1999).

Ülkemiz tıbbi bitkiler alanında potansiyel bir kaynak olmaya devam etmektedir. Bunun nedeni Türkiye’nin zengin florası ve halk ilacı kültürüne ait bilgilerin çok sayıda ve çeşitli olmasından kaynaklanmaktadır (Hundson vd. 2000). Bunun yanında gen merkezi konumunda olan lkemizin bitki çeşitliliğinin fazla olmasından kaynaklandığı için önemi de büyüktür. Günümüzde tanımlanmış bulunan yaklaşık 350 000-390 000 bitkiye ait türün 12 000’den daha fazla olan tür sayısının Türkiye’de bulunduğundan, bunların da %33’ endemik olduğundan dolayı önemi artmaktadır. Bu vesile ile araştırmalarında sayısı artmıştır (Davis, 1965; Güner vd., 2000).

Türkiye’nin zengin floraya sahip olup tıbbi değeri yüksek bitkilere sahip olmasının nedenlerinden biride çeşitli coğrafik konumlara ve farklı iklim kuşaklarına sahip olmasından kaynaklıdır (Baytop, 1999).

Yeryüzünde farklı iklim koşullarına bağlı olarak çeşitli tür kompozisyonlarına sahip farklı bitki türleri yayılış göstermektedir. lkemizde bu bölgelerden Akdeniz İran Turan ve Avrupa Sibiry a fitocoğrafik bölgelerindeki kesişimde yer almaktadır (Sinop Üniversitesi 2021, Davis, (1965)’ den). Akdeniz Bölgesi’nde Akdeniz iklimi hakimdir. Bu bölgede yaz kuraklığına ve sıcaklığına uyum sağlamış bitkiler hakimdir. Türkiye’de bu iklim tipine Akdeniz, Ege, Marmara bölgeleri ile Karadeniz Bölgesi’nin 500 m yükseltiye kadar olan kısımlarında da rastlanmaktadır. İran – Turan floristik bölgesi ise İç Anadolu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’yu kapsamaktadır ve karasal iklim görülmektedir. Bu bölgelerde genel olarak step bitkileri hakimiyet göstermektedir. Avrupa -Sibiry a floristik bölgesi bol yağış alan okyanus iklimine sahiptir. Bu bölge lkemizde Karadeniz ve Trakya’nın kuzeyini kapsamaktadır (Sinop Üniversitesi, 2021).

1.2 Sinop Florası Ve Coğrafi Özellikleri

1.2.1. Coğrafi konumu, bitki örtüsü ve iklimi

1.2.1.1. Coğrafi konumu

Sinop Karadeniz kıyı hattının kuzeye doğru sivriliip uzamış Boztepe Burnu ve Yarımadası üzerine kurulmuş bir şehirdir. İlin yüzölçümü 5 862 km²'dir. İl bu yüz ölçümünün %8'ini kaplamaktadır. İlin batısında Kastamonu, güneyinde Çorum, güneydoğusunda Samsun illeri, kuzeyinde ise Karadeniz ile çevrilidir. 475 km uzunluğundaki sınırlarının 300 km'si kara, 175 km'si ise deniz kıyısıdır. Dağlar ise denize paralel olarak uzanmıştır. Merkez ilçe de uzanan dağlar ilçenin sahillerine yaklaştıkça yüksekliği düşer ve sahiller de ovalar oluşur. İlin en yüksek yeri Ayancık ilçesinde Çangal ve Boyabat ilçesinde Dranaz bölgesidir. Sinop ve Boyabat bölgesinde ovalar mevcuttur. En önemli akarsuyu Kızılırmak ve Gök ırmağıdır. Gök ırmağı Boyabat ovasını suladıktan sonra Kızılırmak ile buluşur. İlde iki adet liman bulunmaktadır. Bir tanesi Güneydoğu bölgesinde bir tanesi de Akliman ve Hamsilos'un bulunduğu Kuzeybatı bölgesindedir (Sinop Valiliği).

1.2.1.2. Bitki örtüsü

Sinop İli bol yağışa ve zengin orman bitki örtüsüne sahiptir. Çok çeşitli ağaç türlerini bulunduran ormanlarda çam, köknar, meşe, gürgen, kayın, dişbudak, karaağaç, kavak göze çarpan ağaçlardandır. İlin ağaç bakımından en zengin bölgeleri Çangal ormanının bulunduğu Boyabat, Türkeli ve Ayancık bölgeleridir. Elek dağ, Göktepe, Dranaz ve Soğuksu, ormanlarının turizmi ve doğal güzellikleriyle ünlü olmasıdır. Sinop'un kıyı kesimlerinde Akdeniz bitki örtüsünü görmek mümkündür. Bu bitki örtüsü karaağaç, sarıçam, karaçam çınar, meşe, defne, fındık, kızılırmak, kayın ve gürgenden oluşmaktadır.

Sinop-Gerze ormanı kıyından iç kesimlere, kuzeyden güneye doğru uzanmaktadır. Bu ormanların yaşları çok fazladır. Kayın, gürgen, meşe, dişbudak, çam ve köknar ağaçlarından oluşur. Giregöz Ormanı ilçenin en büyük ormanıdır. Bu ormanlık alan sahile paralel olarak uzanır ve ortalama uzunlukları 80 m'dir. Ayancık Ormanı, Zangal Ormanı ve Ayancık Ormanı Bölge İdaresi bölgelerindeki ormanlardan oluşmaktadır. Ortalama ağaç türleri köknar, çam, kayın, gürgen, meşe, ıhlamur, çınar, kavak ve kestanedir.

Gerze Ormanları uzun yıllardır var olan doğal ormanlar olduğundan yayılım alanı topoğrafyaya göre belirlenmektedir. Ormanlar sahile paralel uzanıyor. Deniz seviyesinden 200 metrenin üzerindeki ormanlardaki ağaçlar çok fazla ve yoğundur. Bu

bölgede daha az ağaç türü vardır. 800 m'den sonra ağaç türleri giderek azalır. 1 000 metreden sonra orman köknar ağaçlarıyla kaplanmıştır. Bu ormanlar oldukça yoğun bitki örtüsüne sahiptir. Bu örtü defne, ılgın, kızılçık ve çitlembik bitkilerinden oluşur. Ormanın altında nem oranının yüksek olması nedeniyle bitki örtüsü oldukça yoğundur. Ormanın altında yabani menekşeler, çuha çiçeği, mayıs karanfilleri, hercai menekşeler, kırlangıçotu, ciğer otları ve diğer bitkiler de yetiştirilir. Sinop'ta güneye gidildikçe kurak iklim başlar. Bu sayede kuzeydeki yemyeşil bitki örtüsünün yerini bozkırda yetişen bitki türleri alır (Sinop Valiliği).

1.2.1.3. İklimi

Sinop, Doğu ve Batı Karadeniz iklim özelliklerini de taşıyan bir bölgedir. İl genelinde mevsimsel sıcaklık farkı çok azdır. Sinop genellikle tüm yıl boyunca rüzgarlıdır. Sinop'un kuzey bölgesi yıl boyu nemli ve yağışlı yazın belirli bir dönem dışında ağırlıklı olarak Karadeniz ikliminin hâkim olduğu bir bölgedir. Sinop'un güney bölgesi dağların kıyıya paralel uzanması nedeniyle Karadeniz ikliminin etkisinin giderek azaldığı görülmektedir. Bu bölgede yağış ve sıcaklıkların düşmesi nedeniyle bozkır iklim hakimiyet gösterir. Sinop genel olarak dağların bulunduğu bir bölgede konumlanmıştır. Dağlık alanlar il topraklarının %74,3'ünü oluşturmaktadır. İlin iklimi kışın serin, yazın sıcak olmaktadır. Mevsimsel sıcaklık farkı az olup, kıyı kesimi ılıman bir iklime sahiptir. Karadeniz iklimi iç kısımlara doğru iç Anadolu iklimine doğru geçiş yapmaktadır. Sinop'ta yağışlar aylık olarak değişir ve yıllık ortalamada 685,7mm yağış almaktadır (Sinop Valiliği).

1.3 Etnobotanik

1.3.1 Etnobotanik ve etnobotaniğin tarihi

Etnobotanik sözcüğünün kaynağı olan Yunanca etno insanların araştırılması botanik de bitkilerin araştırılması veya bitki bilimi anlamında kullanılmaktadır. Etnobotanik detaylı olarak tanımlandığında ise insan topluluklarındaki bitki-insan ilişkilerini anlatmaktadır (Heinrich vd., 2004). Etnobotanik tanımı, biyoloji profesörü olan John W. Harshberger'in 1895'te tanımıyla bitkisel ürünlerin ve bitkilerin yerel halk tarafından kullanımı olarak belirtilmiştir. Ayrıca etnobotanik kelimesinin ilk olarak kullanıldığı kaynak, Harshberger'in "*The Purposes of Etnobotany*" isimli yapıtı bu konunun ilk basılmış eseri olduğundan önemi büyüktür. Yapılan birçok çalışmadan sonra, Yen (1993) bu etnobotanik terimini yeniden revize etmiş ve Yen'in tanımına göre "Yerli halkın bitkilerle

olan her anlamdaki karşılıklı ilişkisidir”. Geniş anlamda düşünüldüğünde değişen zaman süresinde insan bitki ilişkileri olarak da tanımlanabileceği kanaati vardır. Anlamı daha daraltılacak olursa “bir bölgede hayatını sürdüren kişilerin o yörede bulunan çeşitli bitkilerden yaşamını kolaylaştıracak şekilde faydalanma biçimi” olarak da tanımlanabileceği düşünülmektedir. Günümüzde etnobotanik bitkilerden nasıl faydalandığının yanında, bu bitkilerin hangi koşulda, nerede yetiştiği konuları ile ilgili de araştırmaları içerdiğinden sürekli kendini yenilemektedir (Heinrich vd., 2004, Yıldırım vd., 2004).

Etnobotanik biliminin insanlık için önemli olmasının ve ilgi çekmesinin nedeni, farklı tipte hastalıkların iyileştirilmesi amacıyla binlerce seneden bu zamana kadar tıbbi bitkilerin kullanılmasının da büyük bir etkisi vardır. Günümüzden önceki dönemlerde etnobotanik kaynaklarının çoğu tıbbi bitkilerin nasıl kullanıldığıyla ilgilidir. Bu bilgilere Hititler’in çivi yazılarında, Antik Mısırlılar’ın papirüslerinde, ilkçağlardaki kaynak olan kitapların içeriğinde, çoğunlukla tıbbi bitkilerin yerel isimleri ve bitkilerin kullanım şekli verilmiştir. Bu eski kaynaklardan yola çıkılarak bitkilerin kullanım şekilleriyle ilgili en çok besin maddesi ve tedavi amaçlı kullanımının yanında süs eşyası, yapı malzemesi, ısınma kaynağı, boya maddesi, büyüçülükte ve nazardan koruması amacı ile de kullanıldığı belirlenmiştir (Baytop, 1999; Tütenocaklı vd., 2002; Heinrich vd., 2004).

Etnobotanik çalışmalar açısından günümüzdeki en ileri ülkelerden biri Hindistan’dır. Çin’de bulunan Kuming Botanik Enstitüsündeki etnobotanik araştırmaların yapıldığı laboratuvarı çok sayıda araştırmacı farklı bölgelerden elde ettikleri bitkilerin etnobotanik bakımdan araştırmasını yapmaktadır. Bazı Afrika ülkelerinden olan Nijerya ve Kenya’da, bu ülkelerin dışında Latin Amerika’da çalışmak üzere ekipler oluşturulup, laboratuvarlar kurularak çalışmalar başlatılmıştır.

Uluslararası Etnobiyo­loji Topluluğu (International Society of Ethnobiology) bilimsel çalışmalar için iki yılda bir olacak şekilde kongreler oluşturup bilgi paylaşımı yapmaktadırlar (Ertuğ vd., 1996; Yıldırım vd., 2004).

Bunun yanı sıra belirli ülkelerden oluşan uluslararası Etnobotanik Kongresi [The International Congress of Etnobotany (ICEB)] uluslararası toplantılar düzenleyerek farklı ülkelerden etnobotanik araştırmacılarını bir araya getirmektedir. Bu kongrenin ilki 1992’de Cordoba (İspanya) kentinde gerçekleşmiştir. Bu kongrenin 2005 yılında dördüncü kez gerçekleştiği yerde İstanbul (Türkiye)’de olmuştur (Ertuğ vd., 2005).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve büyük ilaç şirketi 19. yüzyılın sonlarına doğru gelişmeye başlayan etnobotanik biliminin çalışmalarına desteklerini vererek gelişmesine katkı sağlamaya çalışmışlardır (Chadwick ve Marsh 1994). Etnobotaniğin gelişimi, farmakopeler çalışmalar ve tıbbi bitkilerden sağlanan faydaların yaygınlaşması çok sayıda araştırmaya tema hazırlamıştır (Baytop, 1984; Tuzlacı ve Erol, 1999; Sezik vd., 2001; Yeşilada vd., 2001; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Özgen vd., 2004; Şimşek vd., 2004; Everest ve Öztürk, 2005; Kızılerslan, 2008; Kargıoglu vd., 2008; Demirci ve Özhatay, 2012; Akan ve Bakır, 2015; Günbatan vd., 2016). Geleneksel tedavi yöntemlerinin sağlık üzerindeki etkisini önemseyen Dünya Sağlık Örgütü bu yöntemlerin geliştirilmesi ve araştırılması için “Geleneksel Tıp Stratejileri” çalışmaları konulu programı başlatmıştır (WHO, 2002). Dünya Sağlık Örgütü’nün çalışmalarına göre tüm dünyada yaşayan kişilerin %80’i sağlık ihtiyaçlarından faydalanırken geleneksel tedavi yöntemlerine başvurarak tıbbi bitkilerden faydalanmaktadır (WHO, 1998). Geleneksel bitkilerden faydalanılarak ilaçların araştırılıp geliştirilmesi, çok sayıda hastalığın tedavisinde kullanılması hem insan sağlığı için hem de ekonomi için katkı sağlayacaktır (Aharonson vd., 1969; Silva ve Abraham, 1981; Yaniv vd., 1987; Rahman ve Zaman 1989; Marles ve Farnsworth, 1995).

Bitkilerin ilaç yapımında kullanılmasındaki gelişmeler sevindirirken bir yandan da dikkatli olunması gerektiği konusunu ortaya çıkarmaktadır. Bitkilerin fazla miktarda kullanımı doğal olarak yetişen çok sayıda bitkinin neslini tehdit etmektedir. Etnobotanik araştırmalarla çevresel bakımdan yetiştigi ortam ve miktarı çevre halkından alınan bilgilerle birlikte analiz edilmesi gereklidir (Sadıkoğlu, 1998; Başaran, 2003). Etnobotanik çalışmalar ile elde edilen bilgilerle bitki ile insan arasında ilişkiler arasındaki iletişimi sağlasa da bu çalışmaların sayesinde halkın ekonomik yönden gelişiminin artmasına, biyoçeşitliliğin dengede tutulmasına, endemik türlerin korunmasına ve teşhis edilmesine, yeni türlerin bulunmasına katkı sağlar (Özhatay vd., 1997; Sadıkoğlu, 1998). Etnobotanik disiplinler arası tekniklerden yararlanma özelliğini taşıyan bir çalışma alanı olduğu için, tüm araştırmaların kesiştiği nokta ise bitkiyi tanımlayıp teşhis edebilmektir, bu yönden de sınıflandırma çalışmalarına önemli katkıları vardır (Yıldırım, 2004). Dünyada tıbbi olarak kullanılan bitki taksonlarının sayılarının 20 000 ile 70 000 arasında olduğu belirtilmiştir (Leaman, 2006). İlaç yapımı için kullanılan ve araştırılan bitkiler ise %15 kadardır (Başer, 1995). Tüm dünya üzerinde tespit edilen bitki türlerinin yanında bu

oran çok düşük seviyededir. Bu nedenle farmakolojik araştırmaların sayısının çok daha fazla artacağı düşünölmektedir (Tarakçı, 2006).

1.3.2. Etnobotaniğin Türkiye’deki yeri ve önemi

Ölkemizin floristik özelliği ve çeşitliliği nedeniyle etnobotanik çalışmalarda önemi büyüktür. Yurdumuzda bitkilerden faydalanma amacı çoğunlukla besin maddesi olarak tüketilmesi olsa da bunun yanı sıra tedavi amacıyla, süs eşyası olarak, hayvan yemi olarak, yakacak olarak, boya maddesi olarak ve nazara karşı koruyucu olarak da kullanılmaktadır. Ölkemizde besin elde etmek amacıyla bitkilerin toplanmasına önem verilmektedir. Yöre halkı ihtiyaçlarını karşılamak için yöredeki dağ ve ormanlık alanlardan bitkileri toplayıp ihtiyaçlarını giderir. Kırsal bölgelerde bitki toplayıcılığı hala devam etmektedir. Çok sayıda bitkinin kökleri, yaprakları ya da gövde kısımları sebze olarak tüketilmektedir. Bu bitkiler taze olarak ya da pişirilerek tüketildiği gibi kurutma, salamura ya da turşu yaparak tüketim yapılmaktadır. Yurdumuzda Karadeniz ve Ege bölgelerimizdeki zengin bitki çeşitliliği doğrultusunda “ot költürü” olsa da bu költürün tam olarak, geniş çaplı olarak çalışıldığı düşünölmemektedir. Bunun yanı sıra Batı ve Güney Anadolu gibi bölgelerde toplanan bitkiler mevsimlerine göre semt pazarlarında yerel halk tarafından satışı yapılmak üzere tezgahlara ıkarılmaktadırlar (Kandemir vd., 2002). Bazı yabancı bitkilerden koku ve aroma arttırıcı olarak da faydalanıldığı bilinmektedir. Bu bitkilerden bazıları örneğin; Allium, Origanum, Mentha, Thymus cinslerinin bulunduğu farklı türler yemek yapımında tat ve aroma vermek için kullanılmaktadır. Adaçayı, dağayı olarak bilinen Salvia ve Sideritis gibi bazı bitki türlerinin de yaprak ve çiçeklerinden infüzyon elde edilerek sıcak içecek olarak tüketimi yapılmaktadır (Özhatay vd., 1997).

Bitkilerden elde edilen boya maddesi yerel halk tarafından bilinir ve ip, kumaş halı gibi eşyalar bu elde edilen boyalar kullanılarak boyanırdı. Günümüzde sentetik olarak üretilen boyaların ucuz ve kolay elde edilir olmasından dolayı tüketimini arttırmıştır ve sentetik boyaların kullanılmasını yaygın hale getirmiştir. Ancak Anadolu’nun bazı bölgelerinde hala bitkisel kökenli boyalar yerel halk tarafından üretilip kullanılmaya devam etmektedir. Bu boyaların hala tercih edilme nedenleri de içeriğinin sağlıklı olmasının yanı sıra boyaların sentetik boyalara göre renklerini ve parlaklıklarını daha uzun süre korumalarından dolayıdır. Mazı ve şap gibi bitkiler boyar madde içeriği zengin bitkiler olduğundan boya maddesi yapımında kullanılan bitkiler arasındadır (Genç vd., 2003).

Anadolu’da yaşıyan yerel halkın yabani bitkileri halk ilacı olarak kullanımı, tıbbi olarak faydalanması çok uzun geçmişe dayanmaktadır. Hititler zamanındaki tabletlerdeki bitkilerle ilgili reçete edilen bitki isimleri bunun bir delili olarak düşünülmektedir. Bu bilgilerden yola çıkıldığında yabani olan bu bitkilerin drog yapımı için kullanıldığı ve yetiştiriciliğinin de yapıldığı bilinmektedir. Hitit dönemi ve sonrasındaki Bizans zamanında Anadolu’nun çeşitli bölgelerinden bulunan bazı drogların ihracat ürünü olarak da kullanıldığı görülmektedir. Hititler zamanındaki bazı bitki isimleri ile Anadolu’da şu an kullanılan bitki isimleri arasında da büyük oranda benzerlik olduğu görülmüştür. Örneğin haşşika= haşhaş; samama= susam; tarmus= tirmis; zertun= zeytin bitki isimleri birbirini çağrıştırmaktadır (Koca vd., 2003; Korkut vd., 2006). İbn Baytar (1197–1248)’ın El Müfredat adlı yapıtta bitkisel droglarla ilgili çok açıklayıcı bilgilere ulaşılmaktadır. Bu eser Osmanlı İmparatorluğu zamanında yazılmış çoğu kitap için bilgi kaynağı niteliğindedir (Baytop 1999). Tıbbi bitkilerin kullanımıyla ilgili bilgilerin birçoğunu İbn Batuta (1304–1369) ve Evliya Çelebi (1611–1681)’nin yazdığı eserlerden ediniyoruz. 19.yüzyılın sonlarına doğru ülkemizde kullanılan droglar ile ilgili ilk bilimsel çalışmalar başladığında, ilk ilgilenenler eczacılar olmuştur. Faik Paşa ve Pierre Apery yerli droglarla ilgili ilk çalışmaları yapıp araştırma sonuçlarını sunmuşlardır. Etnobotanik ile ilgili asıl çalışmalar Cumhuriyet dönemi ile hız kazanmış ve Anadolu her yönü ile incelenerek araştırılmış ve yayınlar yapılmıştır. İstanbul Üniversitesi Farmasötik Botanik ve Genetik Kürsüsü Başkanı Ord. Prof. Dr. A. Heilbronn (1885–1961), Farmakogzonik araştırmaların öncüsü olmuş tıbbi bitkilerle ilgili tanıtımlar yapmıştır (Baytop, 1999; Tütenocaklı vd., 2002).

Türk etnobotaniği ile ilgili 765 yayın Sadıkoğlu (2004) tarafından incelenmiş, bu yayınlardaki araştırmalardan 466’sının bitkilerin tıbbi amaçla kullanımları ile ilgili olduğunu ortaya çıkarmıştır (Kızıllarslan vd., 2008).

Kasaba köy gibi bölgelerde hastalıklara karşı tedavi amacıyla doğal olarak yetişen ya da yetiştirilen bitkilerden faydalanılmaktadır. Bu bitkilerden droglar elde edilir. Ülkemiz günümüzde bitkisel drog yapıp kullanan ve farklı ülkelere drog gönderen bir ülke konumundadır fakat yeterli seviyede ihraç kapasitesine sahip olamamıştır. 2007 yılındaki Türkiye İstatistik Kurumu verilerinde bugün haşhaş kellesi, ıhlamur, yabani güveyotu (*Origanum vulgare*) (sapları ve yaprakları), adaçayı (*Salvia* sp.) (yaprakları ve çiçekleri), meyan kökü, nane farklı ülkelere gönderilmektedir. Bu bitkilerden ıhlamurun 79 583 kg adaçayının 1 529 500 kg, meyan kökünün 248 587 kg, nanenin 153 196 kg dış ticareti

yapılmıştır (Vural vd., 2008). Ayrıca Anadolu’da bitkilerden sabun, süs eşyası, nazara karşı korunma için ve çeşitli ev eşyaları olarak da faydalanılmaktadır. Örnek olarak Bartın’da ağaç işlerinde faydalanılan bitki çeşitleri bulunmaktadır. Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nde Amasra’da yaşayan yerel insanların güzel kokulu ıhlamur ağaçlarından oyularak farklı alanlarda kullanılan eşyalar yapıp geçimlerini devam ettirdikleri belirtilmiştir. Amasra ve çevresinde ıhlamurdan, şimşirden, dişbudaktan, cevizden, kızılagaçtan, kayından ve porsuk ağacından havan, cezve takımları, isimlikler, resimlikler, anahtarlıklar vazolar, tahtadan kaşıklar, hayvan şekilleri, yazı levhaları, hasırdan sepet çanta gibi eşyalar yapılarak kullanılmaktadır. *Pinus pinea* testa ve kozalaklarından, *Taxus baccata* odunundan takılar ya da tespih yapımında kullanılır. Mısırdan elde edilen koçan yapraklarından hasır yapımında ya da sepet yaparak kullanılır (Altundağ vd., 2009). Tütsüler, nazarlık olarak kullanılan bitkiler de vardır. Örneğin üzerlik otundan (*Peganum harmala*) nazarlık yapılır kötü şansa karşı korunma düşüncesi ile asılır. Ölen kişinin yanında hoş koksun diye yakılarak kullanılır (Metin vd., 2009). Akseki (Antalya) bölgesinde çaltı (*Paliurus spina-christi*) bitkisinin meyvelerinden nazarlık ve süs eşyası yapıp kullanılır (Altundağ vd., 2010). Yalova çevresinde yöresel ismi karayandırak olan bitkinin toprak üstü kısımları nazardan korunmak için kullanılmaktadır. *Juniperus excelsa*, *J. drupaceae*, *J. foetidissima*, *Abies cilicica* bitkilerinin gövde kısımlarından yararlanılarak yakacak ya da malzeme yapımında kullanılır. *Myrtus communis* dallarının kullanımı bayram zamanı mezarların üzerine dikildiği ve dallarının sepet yapımında kullanıldığı bilgilerine ulaşılmıştır. Akseki bölgesinde yetişen *Cyclamen cilicium*, *Nerium oleander*, *Viola odorata* bu bitkiler süs amaçlı kullanılmaktadır. Hatay’ın Kışlak yöresinde *Laurus nobilis* (har) meyvalarından sabun yapılarak kullanılır. Yine bu yörede *Teucrium polium* (Yağmur otu) bitkisi toplanıp dua okunursa yağmur yağdığı düşünülür (Polat vd., 2010).

1.3.3 Sinop’ta bulunan etnobotanik özelliği olan bitkiler

Sinop ve çevresinde çeşitli amaçlarla kullanılan bazı bitkiler şunlardır. *Achillea millefolium* L.(Civanperçemi), *Agrimonia eupatoria* L.(Koyun otu), *Alnus glutinosa* (L.)Gaertner (Kızılagaç), *Althaea officinalis* L.(Tıbbi hatmi), *Ammi visnaga* L.(Diş otu), *Centaureum erythrae* L. (Kırmızı kantaron), *Cichorium intybus* L.(Hindiba), *Cistus creticus* L.(Tüylü laden), *Cynara cardunculus* L.(Yabani enginar), *Helleborus orientalis* Lam (Noel gülü), *Hippophae rhamnoides* L.(Yalancı iğde), *Hypericum perforatum*

L.(Binbirdelik otu), *Laurus nobilis* L. (Defne), *Malva sylvestris* L.(Ebegümece), *Mespilus germanica* L.(Döngel), *Myrtus communis* L. (Murt), *Ononis spinosa* L. (Kayışkıran), *Paliurus spina- christi* P. Mill. (Karaçalı), *Phsalis alkekengi* L. (Güveyfeneri), *Robinia pseudoacacia* L. (Yalancı akasya), *Rubus idaeus* L. (Ahududu), *Sambucus ebulus* L. (Cüce mürver), *Sarcapoterium spinosum* Spach (Geren diken), *Smilax excelsa* L. (Boylu gıcır), *Sparticum junceum* L. (Katırtırnağı), *Taraxacum officinale* L. (Karahindiba), *Tussilago farfara* L. (Öksürükotu), *Viburnum opulus* L. (Gilaburu) ve *Viscum album* L. (Ökseotu). Bu bitkiler genellikle ilaç, boya maddesi, süs eşyası ve besin maddesi olarak kullanılmaktadır (Sinop Üniversitesi, 2021).

1.4. Litaretür Özeti

Ülkemizde etnobotanik alanda bitki taksonlarını belirlemek için çok sayıda çalışma mevcuttur. Bu çalışmalarda teşhisi yapılan bitkilerin kullanım amaçları, her birinin özellikleri, sınıflandırılmaları hakkında bilgiler vardır.

Sayar ve arkadaşlarının çalıştığı “Muğla İlindeki Bazı Türlerin Etnobotanik Özellikleri” isimli makalede bölgede bulunan bazı tıbbi ve aromatik bitkiler belirlenmiş ve kullanılan kısımlar ile ilgili bilgiler vermiştir (Sayar vd., 1995).

Sadikoğlu çalışmasında Cumhuriyetin ilan edildiği zamandan bu güne kadar yayınlanmış ve yayınlanmamış bütün etnobotanik çalışmaları bir belge haline getirerek “Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar arşivi” olarak bir tezde toplamıştır (Ospankulova , 2005).

Koçak, “Karaman Yöresinde Etnobotanik Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezinde toplam 117 tür tesbit etmiştir. Bunların 76 türü sağlık için, 45 türü besin maddesi olarak, 5 türü boya maddesi olarak, 2 türün nazara karşı korumada, 2 türün malzeme yapımında, 1 türden de sabun yapımında etnobotanik kullanımını ortaya çıkarmıştır (Koçak, 1999).

Tuzlacı ve Tolon’un “Turkish Folk Medicinal Plant” isimli eserlerinde Şile(İstanbul)’deki çalışmaları sonucu tespit edilen bitkilerin 35’i yabani ve 8’i kültür bitkisidir. Bu bitkilerden 43’ü tıbbi amaçlı kullanımı yanında, bu bitkilerin farklı alanlarda da kullanıldığını belirtmişlerdir (Tuzlacı ve Tolon, 2000).

Şimşek ve arkadaşları, “Gölbaşı’nda yabani bitkilerin kullanım amaçları ve şekilleri üzerine bir araştırma” isimli çalışmaları ile toplanan bilgilerin sonucunda bitkilerin %78,7’sinin besin ve tıbbi amaçlı kullanıldığını tespit etmişlerdir (Şimşek vd., 2001).

Şimşek ve arkadaşları, “Anadolu’da yabani bitkilerin halk arasında kullanım amaçları üzerine etnobotanik bir çalışma” isimli araştırmalarında 14 il, ilçe ve köylerde yüz yüze yapılan anket görüşmeleriyle belirlenen bitki türlerinin kanser, şeker hastalığı, hemoroit, romatizma, ağrı kesici ve çeşitli itihaplı hastalıkların tedavisinde yararlanılmakta olduğunu tespit etmişlerdir (Şimşek vd., 2002).

Kandemir ve Beyazoğlu, Köse Dağları(Gümüşhane)’nı araştırmaları sırasında 195 tür ve tür altı bitkiyi belirlemiş bu bitkilerin ilaç olarak kullanımlarını ve ekonomik açıdan önemlerini belirtmişlerdir (Kandemir ve Beyazoğlu., 2002).

Genç, “Çatalca yöresinde etnobotanik bir araştırma” adlı çalışmasında Çatalca’nın yerel halkı ile görüşülerek, araştırma bölgesinden 378 bitkiyi toplamış ve bu bitkilerden 83 türün tedavi ve gıda amaçlı kullanıldığını belirtmiştir. Bu türlerden 15 tür yöresel isme sahiptir (Genç, 2003).

Koca, “Akçakoca(Düzce) ilçesinin florası ve etnobotanik özellikleri” adlı yüksek lisans tezinin arazi çalışmaları sonucu Akçakoca yöresinin bitki vejetasyonu araştırılmıştır. Yapılan araştırmalar ile etnobotanik bakımından orta düzeyde bir floraya sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bölgede 103 familya, 377 cins, 632 tür, 15 alt türe sahip olduğu belirtilmiştir (Koca, 2003).

Koçyiğit, “Yalova ilinde etnobotanik bir araştırma” isimli çalışmasında Yalova ilinde kullanılan bitkilerin halk tarafından kullanım şeklini araştırmak için 2004-2005 yılları arasında 398 tane bitki örneğini arazi çalışmalarında elde etmiştir. Araştırmada 99 takson bulunmuş bu taksonların 20 taksonu yöresel ada sahiptir. 53 taksonun tedavi amaçlı, 40 taksonun gıda amaçlı, 5 taksonun baharat, 3’ ünün oyuncak, 4 tanesinin alet yapımında, 2 tanesinin büyü yapımında, 1tanesinin inşaat malzemesi olarak kullandıklarını ortaya koymuştur (Koçyiğit, 2005).

Korkut, 2002-2004 yılları arasında, Şanlıurfa Birecik ilçesi Arat Dağı’nın florası ve etnobotanik özelliklerinin araştırılması sırasında 49 familya, 193 cins, 214 tür, 55 alt tür ve 30 varyete olacak şekilde 299 takson tespit edilmiştir. Belirlenen taksonlardan 6’sı endemiktir. Bu bitkilerin 170’inin etnobotanik açıdan önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu bitkilerin hayvan yemi, besin maddesi, ısınma kaynağı, sağlık alanında kullanımı, temizlik için süpürge , boya maddesi, süsbitkisi, oyuncak olarak ve diğer amaçlar için kullanıldığı öğrenilmiştir. Bu bitkilerden 13 tanesinin sağlık açısından önemli derecede zehirli olduğu da tespit edilmiştir (Korkut, 2006).

Elçi ve Erik, “Güdül (Ankara) ve çevresinin etnobotanik özellikleri” adlı çalışmalarında 18 familya ve bu familyalara dahil olan 23 taksonundan tedavi amaçlı, 6 familya ve bu familyalara dahil olan 11 taksondan besin maddesi olarak faydalandığı bilgisi elde edilmiştir (Elçi vd., 2006).

Kızılarıslan, İzmit Körfezinin Güney kesiminde etnobotanik bir araştırmada bölgeden topladığı 118 taksonun etnobotanik bakımdan kullanıldığını tespit etmiştir. Bu bitkilerden 77 taksonunun tıbbi amaçla, 59’unun besin amaçlı, 13’ünün yemekler için baharat ya da çay olarak, 23’ünün hayvansal gıda veya hayvanların tedavisinde 7’sinin ısınma malzemesi geri kalan bitkilerinde farklı kullanım alanlarında değerlendirildiği belirlenmiştir (Kızılarıslan, 2008).

Savran ve arkadaşları “Gemerek (Sivas) ve çevresindeki bazı bitkilerin yerel adları ve etnobotanik özellikleri” isimli çalışmalarında ilaç olarak ve beslenme amacıyla kullanılan 30 bitki tespit etmişlerdir (Savran vd., 2008).

Vural, Honaz Dağı’nı ve çevresindeki bazı bitkilerin etnobotanik özelliklerini araştırırken yörede yaşayan yerel halk ile görüşmeler yaparak hangi bitkilerin hangi amaçla kullandığını belirlemiş ve bu bölgede doğal olarak yetişen bitkilerin 356 çeşitli alanda kullanıldığını ortaya koymuştur (Vural, 2008).

Altundağ’ın Iğdır’da yaptığı etnobotanik çalışmasında 292 takson tespit etmiştir. Bu taksonlardan 162’si tedavi amaçlı, 143’ü besin maddesi, 25’i çay ya da baharat olarak, 82’si hayvanlar için gıda amaçlı, 22’si ısınma amaçlı kullanıldığını belirtmiştir (Altundağ, 2009).

Metin’in Mut ve çevresinde yetişen bitkilerin etnobotanik özellikleri adlı tez çalışmasında bu bölgelerde yaşayan kişilerle görüşme sonucu bitkiler hakkında bilgiler elde edilmiş ve bu bilgiler doğrultusunda 75 familyanın dahil olduğu 195 tür tespit edilmiştir. Bitki türlerinin 328 tanesi tıbbi ilaç, 163 tanesi besin maddesi, 30 tanesi süs eşyası, 22 tanesi boya, 22 tanesi ev araç gereci olarak, 7 sinin yakacak ve çeşitli amaçlar için kullanıldığı belirlenmiştir (Metin, 2009).

Altundağ tarafından Iğdır ve çevresindeki bölgelerde bulunan, Iğdır halkının kullandığı faydalı ve zehir etkisi olan bitkilerin tanıtılması, var olan kültürü korumak ve diğer nesillere aktarımını sağlamak amacıyla “Iğdır’ın Faydalı ve Zehirli Bitkileri” adlı kitabı yayınlanmıştır (Altundağ, 2010).

Polat, Havran ve Burhaniye (Balıkesir) çevresindeki araştırmasında, tarımsal olarak bölgedeki halkın kullandığı bitkileri, doğal bitki taksonlarını tespit etmek ve çeşitli kullanım alanlarını belirlemek için bu çalışmayı yapmıştır. Çalışma bölgesinde 25 köy gezilmiş ve bu alanda 76 familya, bu familyalara ait 239 tanesi kullanılan bitki taksonu belirlenmiştir (Polat, 2010).

Yücel ve arkadaşları, Eskişehir'in ilçesi olan Mihaliççık bölgesinde yapılan çalışmalarında 18 familya, bu familyaya dahil olan 25 takson bulmuş, bu bitkilerin genellikle gıda olarak kullanıldıklarını belirtmişlerdir (Yücel vd., 2010).

Kendir ve Güvenç etnobotanik ile ilgili Türkiye'de 1998 ile 2008 arasında yapılan çalışmaları değerlendirmiş bu 10 yıllık süreçte en fazla İç Anadolu ve Karadeniz Bölgesinde çalışmalar yapıldığını belirtmişlerdir. Böylece 2008'den sonra yapılan çalışmalara ve günümüzde yapılmakta olan ya da yeni yapılacak olan etnobotanik çalışmalar için bir rehber niteliğinde bilgiler vermişlerdir. Bu bilgiler doğrultusunda bu araştırmaların sonucundaki verilere bakıldığında halk bitki ilişkisi genellikle besin kaynağı ve sağlıkla ilgili çare bulmak için tedavi aracı olarak kullandıkları tespit edilmiştir (Kendir ve Güvenç, 2010).

Keskin, Kadınhanı(Konya) ve çevresindeki yetişen bitkilerin etnobotanik özelliklerini incelediği çalışmasında 37 köy, 4 kasaba, ve 9 mahallede ikamet eden veya önceden bu bölgelerde yaşamış olan 153 kişi ile görüşmüştür. Bu tez çalışması sonucu 38 familya 108 tür bulunduğunu kayda almıştır. Bu bitkilerin gıda, tıbbi amaçlı, hayvansal besin kaynağı, süs eşyası, ev eşyası ve yakacak olarak kullanıldığını tespit etmiştir (Keskin, 2011).

Tuzlacı, "Türkiye'nin yabani besin bitkileri ve ot yemekleri" adlı eserinde ülkemizin farklı bölgelerinde halkın besin kaynağı olarak tükettiği bitkileri, hem bilimsel olarak hem de kültürel literatür kayıtlarını da düşünerek düzenlemiş ve bu eseri ortaya çıkarmıştır (Tuzlacı, 2011).

Tugay ve arkadaşları, Kurucuova (Beyşehir ,Konya/Türkiye) Kasabası'nda gıda olarak kullanılan doğal bitkilerin çalışmasını yaparak 11 kişi ile görüşmüş, 38 bitkiyi belirlemişlerdir. Bu bitkilerin 17 familyaya 37 cinse ait olduğunu saptayıp çoğunlukla gıda amaçlı kullandıklarını belirtmişlerdir (Turgay vd., 2012).

Şenkardeş, "Nevşehir'in Güney İlçelerindeki Bitkilerin Etnobotanik Araştırmaları" adlı doktora tezi çalışmasında bölgelerde yaşayan kişilerin etnobotanik açıdan bitkileri

hangi bölgelerden, ne amaçla toplayıp kullandığını belirleyecek bir çalışma ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Arazi araştırmaları sırasında bölgeden 439 bitkiyi toplanmış ve bu bitkilerden 165 taksonunun etnobotanik değere sahip olduğunu belirleyerek hangi alanlarda kullanıldığı ile ilgili yöre halkından bilgiler almıştır. Bu bitkilerin 146 taksonu doğal olarak kendiliğinden yetişen, 19'u ise yöre insanı tarafından yetiştirilen bitkilerdir. Yöre halkı bu bitkileri tıbbi, gıda kaynağı ve ısınma kaynağı olarak kullanmaktadır (Şenkardeş, 2014).

Tütenocaklı, Yenice(Çanakkale) çevresinde yaptığı çalışmasında yörede yaşayan halk ile görüşülerek yerel halkın kullandığı doğada kendiliğinden yetişen ya da tarımsal olarak kullanılan bitkiler belirlenip araştırma yapılmıştır. Çalışılan bölgede taksonlardan 112'si besin kaynağı 79'u tedavi amaçlı, 9'u ısınma kaynağı, 34'ü süs bitkisinin oluşturduğu 57 familyaya, dahil olan 175 taksona sahip olduğu kayıt edilmiştir (Tütenocaklı vd., 2014).

Ceylan ve Yücel, Düzce ve çevresindeki çalışmasında bölgedeki gıda olarak kullanılan yabancı bitkileri ve bu bitkilerin besin değerlerini incelemişlerdir. Yöre halkı ile yüz yüze görüşülerek bitkilerin çeşitleri tüketim şekilleri ve besin değerleri hakkında bilgilere ulaşmışlardır (Ceylan vd., 2015).

Dikilitaş, "Ovacık(Karabük) ve çevresinin flora ve etnobotanik özellikleri" isimli araştırmasında Karabük ilinin Ovacık ilçesi ve çevre köylerinde bölge halkının etnobotanik açıdan bitkileri gıda, hayvan yemi, tıbbi, araç gereç, süs ve yakacak olarak kullanıldığı 62 adet tür tespit edilmiştir. Bitki örneklerinin teşhisi sonunda 58 familya, 163 cins, 237 takson bulunmuştur (Dikilitaş 2016).

Aksoy ve arkadaşları, Düzce ili halk kültüründe tıbbi ve yemeklik olarak kullanılan bitkiler isimli çalışmalarında bölgedeki bitki taksonu belirlendikten sonra bu taksonlardan 259' unun tıbbi değeri olduğu, 13' ünün sadece yemeklik olarak kullanıldığı, 43' ünün ise hem tıbbi özellikli olup hem de yemeklik olarak kullanıldığı belirlenmiştir (Aksoy vd., 2017).

Uzun, Eskişehir'in İnönü ve Mihalgazi ilçelerinin bulunduğu bölgelerde yaptığı çalışmada yerel halk ile görüşülerek, yerel halkın bitkilere verdiği yöresel isimleri, hangi bölgelerde yetiştirdiğini, bitkileri kullanım şekillerini, ne amaçla hangi bitkiden faydalandığını araştırmıştır. Araştırmanın sonunda 124 bitki taksonuna ulaşmıştır. Bu taksonlardan kullanım şekilleri gıda, hayvan yemi, tedavi amaçlı, boya maddesi olarak,

kozmetikte kullanılmak amacıyla, baharat şeklinde ve ısınma amaçlı kullanımlarının sonucuna ulaşılmıştır (Uzun 2015).

Kalankan, “Kazdağları'nda (Balıkesir) Etnobotanik Bir Çalışma” isimli tez çalışmasında bölgedeki bitkiler belirlendikten sonra 25 familya tespit edilmiş bu familyaya dahil olan 51 de taksonunun olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu taksonlardaki bitkilerde başta gıda olmak üzere tedavi amaçlı, süs eşyası olarak ve hayvan yemi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir (Kalankan vd., 2017).

Mumcu, Tekirdağ, Çerkezköy ve çevresinde yaptığı çalışmada 200 kişinin görüşünü almış, bölgedeki bitkileri belirleyip, etnobotanik açıdan kullanım alanlarını belirlemiştir. Çalışmanın sonucunda 16 familyanın bulunduğu tespit edilip bu familyalara dahil olan 33 taksonun tıbbi kullanımı, beslenme amaçlı, süs eşyası olarak dekoratif amaçlı kullanımlarının olduğunu belirlemiştir (Mumcu, 2018).

Karaevli, Korgan (Ordu) yöresinde yaptığı çalışmasında yöre halkının kullandığı doğal bitkileri ve bu bitkilerin kullanıldığı yerel yemek tariflerini araştırmasına eklemiştir. Araştırma yapıldıktan sonra doğal olarak bulunan bitkiler 16 familyanın bulunduğu bu familyalara dahil olan 23 takson ortaya çıkarılmıştır. Etnobotanik olarak kullanılan bu bitkilerden 12 taksonun gıda, 13 taksonun çay, 2 taksonun süs eşyası ve 2 taksonun baharat olarak kullanımının olduğu belirtilmiştir (Karaevli, 2019).

Literatür tarandığında 1998-2008 yılları arasında ülkemizde etnobotanik araştırmaların en fazla yapıldığı bölgeler İç Anadolı ve Karadeniz bölgelerinde yapıldığı bildirilmiştir (Kendir ve Güvenç 2010)

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu araştırma Sinop ili ve çevre ilçelerinde 2023-2024 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. İl merkezinde ve Sinop ilçelerindeki pazarlarda örnekleme yöntemi ile pazarda satış yapan kişilerle ve yerel halk ile yüz yüze görüşülerek, bitkilerin yerel isimleri, hangi amaç için kullanıldıkları ve bitkileri kullanan kişilerin özelliklerinden oluşan sorular ile hazırlanan bir anket yapılarak bitkiler hakkında bilgilere ulaşılmıştır.

Anket sonucunda kullanımları belirlenen bitkilerin pazardaki ve yerel halk tarafından kullanılan isimleri belirlendikten sonra bu bitkilerin familya ve takson olarak latince adlandırmaları yapılmıştır. Adlandırma yapılırken, bitkilerin latince isimleri belirlenirken başta ‘‘Flora of Turkey and the East Aegean Islands(Davis,1965-1988)’’, ‘‘Türkiye’de Bitkilerle Tedavi (Baytop, 1999)’’ve ‘‘Ekonomik Bitkiler (Ketenoglu vd., 2011)’’ isimli kaynaklardan yararlanılmıştır.

Tablo 2.1. Sosyo- Demografik bilgi formu

1-Yaşınız? 19-40 41-60 61 ve üzeri
2-Cinsiyetiniz? ☐ Kadın ☐ Erkek
3-Kaç yıldır pazarda satış işi yapmaktasınız? 0-5 yıl 6-10 yıl 11-15 yıl 16 ve üzeri yıl
4-Sinop'ta Yaşadığınız Yer? ☐ Merkez ☐ Ayancık ☐ Boyabat ☐ Dikmen ☐ Durağan ☐ Erfelek ☐ Gerze ☐ Saraydüzü ☐ Türkeli
5-Eğitim durumunuz? ☐ Okur Yazar Değil ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite

Tablo 2.2 Pazar yerlerindeki ürün satıcılarının bitkisel ürünlere yönelik görüşlerini belirleme formu:

1-Bulunduğunuz bölgenin genel bitki çeşitliliği hakkında bilginiz var mıdır? ☐ Evet ☐ Hayır
2-Satışını yaptığınız bitkisel ürünler hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz? ☐ Evet ☐ Hayır
3-Satışını yaptığınız bitkisel ürünlerin temin edilme yöntemi nedir? ☐ Doğadan Topluyorum ☐ Toplayıcılardan alıyorum ☐ Aracılardan alıyorum ☐ Firmalardan alıyorum ☐ Diğer: Yazınız:.....
4- Bitkisel Ürünleriniz muhafaza ettiğiniz alanların özelliği nedir? ☐ Cam içerisinde ☐ Çuval içerisinde ☐ Plastik kaplarda ☐ Diğer: Yazınız:.....
5-Müşterileriniz genellikle bulunduğunuz bölgenin hangi kesimindendir? ☐ İl merkezi ☐ İlçe ☐ Köy
6-Özel saklama koşullarına ihtiyaç duyulan bitkisel ürün var mıdır? ☐ Evet ☐ Hayır Evet ise hangi ürün?
7-Satışlarınızın en yoğun olduğu mevsim hangisidir? ☐ Sonbahar ☐ Kış ☐ İlkbahar ☐ Yaz ☐ Mevsimsel fark yok

Tablo 2.2'in devamı

8-Müşterilerinizin bitkisel ürünlerinizi kullanım amaçları yoğun olarak nedir? ☐ Gıda amaçlı ☐ Şifa amaçlı ☐ Farklı nedenler (Koku, görsel, yerel inanışlar vb.)
9- Satışını yaptığınız ürünlerden sadece bulunduğunuz bölgeye ait olduğunu düşündüğünüz bitkisel ürün var mıdır? ☐ Evet ☐ Hayır
10- Satışını yaptığınız ürünlerden sadece bulunduğunuz bölgeye ait olduğunu düşündüğünüz bitkisel ürünler nelerdir?
11- Satışını yaptığınız bitkisel ürünlerin yerel isimleri var mıdır? ☐ Evet ☐ Hayır
12- Satışını yaptığınız bitkisel ürünlerin yerel isimleri nelerdir?
13-Sonbahar mevsiminde yoğun olarak sattığınız ilk 3 bitkisel ürün nedir, yazınız?
14-Kış mevsiminde yoğun olarak sattığınız ilk 5 bitkisel ürün nedir, yazınız?
15-İlkbahar mevsiminde yoğun olarak sattığınız ilk 5 bitkisel ürün nedir, yazınız?
16-Yaz mevsiminde yoğun olarak sattığınız ilk 5 bitkisel ürün nedir, yazınız?
17-Sattığınız bitkisel ürünlerin ortalama yüzde kaç bölgenizden elde edilmektedir? ☐ 0-25 ☐ 26-50 ☐ 51-75 ☐ 76-100
18-Bölgeniz dışında aldığınız bitkisel ürünlerin kökeni genellikle hangi bölgedir, yazınız?
19-Sattığınız bitkisel ürünlerin hangi hastalıklara iyi geldiğini ve bu amaçla nasıl kullanılacağını biliyorum ve müşterilerime öneriyorum. ☐ Evet ☐ Hayır Evet ise hangi ürün/ürünleri hangi hastalıklar için önerdiğinizi yazınız:

3. TARTIŞMA VE SONUÇ

Tez çalışmamız kapsamında Sinop Merkez, Gerze, Dikmen, Ayancık, Durağan, Boyabat, Erfelek ve Türkeli ilçelerindeki pazarlarda tarafımızca hazırladığımız araştırma soruları yüz yüze 72 kişi ile görüşölüp bilgiler alınmıştır. Çevresel, iklimsel faktörlerin, bölge farklılıklarının pazarlardaki ürün çeşitliliğine etkisinin ne olduğu bu bölgelerde yaşayan insanların kullandıkları bitki çeşitleri, bu bitkilerin ne amaçla kullanıldığı araştırılmıştır. Bu çalışmamız sonucunda 31 familyaya ait 60 farklı takson tespit edilmiştir. Yaptığımız çalışma sonucu bitki taksonlarının en fazla gıda amaçlı tüketildiği ve bazı bitkilerin tıbbi amaçla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışma ile ülkemizin bitki zenginliği ve gıda maddesi, çeşitli hastalıkları tedavi amacıyla kullanılan bitki çeşitliliğinin anlaşılabilmesi için yeni veriler ortaya çıkarılarak litaretüre katkılar sağlanacaktır.

Anket çalışmamıza katılım gönüllük esasına bağlı olarak yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında Sinop Merkezin iki farklı pazarında Gerze, Dikmen, Ayancık, Boyabat, Durağan, Saraydüzü Erfelek ve Türkeli ilçelerindeki pazarlarda araştırmalar ve sözlü bire bir görüşmeler yapılmıştır.

Sinop Merkez ve ilçelerinde yapılan bu çalışmamızda mevsimsel olarak en fazla satışı yapılan ürünler hakkında sorular sorulmuştur. Bu soruların sonucuna göre mevsimsel olarak tercih edilen ürünler tablolarındaki gibi belirlenmiştir.

Tablo 3.1 Sonbahar mevsiminde pazarda en çok satılan ürünler

Takson	Türkçe yerel isim	Familiya
<i>Arbutus unedo</i>	Bileydin(Kocayemiş)	Ericaceae
<i>Vitis vinifera</i> L.	Üzüm	Vitaceae
<i>Rosa canina</i> L.	Kuş burnu(Çevit)	Rosaceae
<i>Mespilus germanica</i> L.	Döngel(Muşmula)	Rosaceae
<i>Castanea sativa</i>	Kestane	Fagaceae
<i>Cucurbita moschata</i>	Bal kabağı	Cucurbitaceae
<i>Cucurbita pepo</i> L.	Kabak	Cucurbitaceae
<i>Capsicum annum</i>	Biber	Solanaceae
<i>Allium porum</i>	Pırasa	Liliaceae
<i>Allium cepa</i> L.	Soğan	Liliaceae
<i>Tilia platyphyllos</i>	İhlamur	Malvacea
<i>Lactuca sativa</i>	Marul	Asteracea
<i>Spinacia oleracea</i>	Ispanak	Amaranthaceae
<i>Brassica oleracea</i>	Karamancar	Brassicaceae
<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Yaban mersini	Ericaceae
<i>Diospyros kaki</i>	Trabzon hurması	Ebenaceae
<i>Coriandrum sativum</i>	Kinzi otu(Kışniş)	Apiaceae
<i>Beta vulgaris</i> var. cicla	Pazı	Amaranthaceae
<i>Opuntia ficus-indica</i>	Frenk inciri(Kaynana dili)	Cactaceae
<i>Cornus mas</i>	Kızılcık (Kiren)	Cornaceae
<i>Ficus carica</i>	İncir(Yemiş)	Moraceae
<i>Corylus colurna</i>	Fındık	Betulaceae
<i>Zizyphus jujuba</i>	Hünnap	Rhamnaceae
<i>Salvia officinalis</i>	Adaçayı	Lamiaceae
<i>Thymus serpyllum</i>	Dağ kekiği	Lamiaceae
<i>Ocimum basilicum</i>	Fesleğen	Lamiaceae

Tablo 3.2 Kış mevsiminde pazarda en çok satılan ürünler

Takson	Türkçe yerel isim	Familya
<i>Junglans orientis</i> L.	Ceviz	Junglandaceae
<i>Pyrus communis caucasica</i>	Dağ armudu(Ahlat)	Rosaceae
<i>Brassica oleracea</i>	Lahana(mancar)	Brassicaceae
<i>Brassica oleracea</i> L.	Karnabahar	Brassicaceae
<i>Castanea sativa</i>	Kestane	Fagaceae
<i>Cucurbita moschata</i>	Bal kabağı	Cucurbitaceae
<i>Cucurbita pepo</i> L.	Kabak	Cucurbitaceae
<i>Capsicum annum</i>	Biber	Solanaceae
<i>Allium ampeloprasum</i>	Pırasa	Alliaceae
<i>Allium cepa</i> L.	Soğan	Amaryllidaceae
<i>Tilia platyphyllos</i>	Ihlamur	Malvaceae
<i>Lactuca sativa</i>	Marul	Asteraceae
<i>Spinacia oleracea</i>	Ispanak	Amaranthaceae
<i>Brassica oleracea</i>	Karamancar	Brassicaceae
<i>Eruca vesicaria</i>	Roka	Brassicaceae
<i>Diospyros kaki</i>	Trabzon hurması	Ebenaceae
<i>Coriandrum sativum</i>	Kinzi otu(Kişniş)	Apiaceae
<i>Beta vulgaris</i> var. cicla	Pazı	Amaranthaceae
<i>Trachystemon orientalis</i>	Zılbıt(Kaldırayak=Hodan)	Boraginaceae
<i>Opuntia ficus-indica</i>	Frenk inciri(Kaynana dili)	Cactaceae
<i>Sorbus domestica</i>	Üvez	Rosaceae

Tablo 3.3 İlk bahar mevsiminde pazarda en çok satılan ürünler

Takson	Türkçe yerel isim	Familiya
<i>Phaseolus vulgaris</i>	Fasülye	Fabaceae
<i>Vicia faba</i>	Kara Bakla	Fabaceae
<i>Solanum lycopersicum</i>	Domates	Solanaceae
<i>Cucumis sativus</i>	Salatalık	Cucurbitaceae
<i>Prunus Domestica</i>	Erik	Rosaceae
<i>Prunus avium</i>	Kiraz	Rosaceae
<i>Morus nigra</i>	Kara Dut	Moraceae
<i>Capsicum annum</i>	Biber	Solanaceae
<i>Allium ampeloprasum</i>	Pırasa	Alliaceae
<i>Allium cepa</i> L.	Soğan	Amaryllidaceae
<i>Portulaca oleracea</i>	Semiz otu	Portulacaceae
<i>Lactuca sativa</i>	Marul	Asteraceae
<i>Spinacia oleracea</i>	Ispanak	Amaranthaceae
<i>Fragaria daltoniana</i>	Çilek	Rosaceae
<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Yaban mersini	Ericaceae
<i>Petroselinum crispum</i>	Maydanoz	Apiaceae
<i>Solanum tuberosum</i>	Patates	Solanaceae
<i>Anethum graveolens</i>	Dere otu	Apiaceae
<i>Lepidium sativum</i>	Tere	Brassicaceae
<i>Eruca vesicaria</i>	Roka	Brassicaceae
<i>Beta vulgaris</i> var. <i>cicla</i>	Pazı	Amaranthaceae
<i>Rumex obtusifolius</i>	Labada	Polygonaceae
<i>Pisum Sativum</i> Var.	Yaprak bezelye	Fabaceae
<i>Urtica urens</i> L.	Isırgan otu	Urticaceae
<i>Trachystemon orientalis</i>	Zılbit	Boraginaceae
<i>Malva parviflora</i>	Ebegümeci	Malvaceae
<i>Smilax aspera</i>	Melocan -Dikenucu	Smilacaceae

Tablo 3.4 Yaz Mevsiminde Pazarda En Çok Satılan Ürünler

Takson	Türkçe yerel isim	Familya
<i>Salicornia europaea</i>	Acabek(Börülce)	Fabaceae
<i>Vitis vinifera</i> L.	Üzüm	Vitaceae
<i>Chenopodium album</i>	Kaz ayağı otu=sirken	Amaranthaceae
<i>Phaseolus vulgaris</i>	Fasülye	Fabaceae
<i>Solanum tuberosum</i>	Patates	Solanaceae
<i>Prunus Domestica</i>	Erik	Rosaceae
<i>Cucurbita pepo</i> L.	Kabak	Cucurbitaceae
<i>Capsicum annum</i>	Biber	Solanaceae
<i>Allium ampeloprasum</i>	Pırasa	Alliaceae
<i>Allium cepa</i> L.	Soğan	Amaryllidaceae
<i>Vicia faba</i>	Bakla	Fabaceae
<i>Lactuca sativa</i>	Marul	Asteraceae
<i>Spinacia oleracea</i>	Ispanak	Amaranthaceae
<i>Brassica oleracea</i>	Karamancar	Brassicaceae
<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Yaban mersini	Ericaceae
<i>Citrullus lanatus</i>	Karpuz	Cucurbitaceae
<i>Cucumis melo</i>	Kavun	Cucurbitaceae
<i>Beta vulgaris</i> var. cicla	Pazı	Amaranthaceae
<i>Cucumis sativus</i>	Salatalık	Cucurbitaceae
<i>Solanum lycopersicum</i>	Domates	Solanaceae
<i>Prunus avium</i>	Kiraz	Rosaceae
<i>Rumex patientia</i>	Labada-Efelek	Polygonaceae
<i>Satureja hortensis</i>	Abaza otu	Lamiaceae
<i>Zea mays</i>	Mısır	Poaceae
<i>Momordica charantia</i> L.	Kudret narı	Cucurbitaceae

Pazarcılardan alınan anket bilgilerine göre Tablo 3.1, Tablo 3.2, Tablo 3.3 ve Tablo 3.4’te belirlenen bitkilerin çoğu yöre halkı tarafından besin olarak tüketilmekte ve yemek yapımında kullanılmaktadır. Bu bitkilerden bazıları ile ilgili görüşlerini bildiren kişilerden besin olarak tüketimi dışında *Momordica charantia* L. (kudret narı) *Thymus serpyllum* (dağ kekiği), *Salvia officinalis* (adaçayı), *Satureja hortensis* (abazaotu), *Tilia platyphyllos* (ıhlamur) gibi bitkiler tıbbi olarak, bunun yanı sıra bazı bitkilerden de hayvan yemi olarak kullanıldığı ile ilgili bilgiler alınmıştır.

Mevsimlere göre tablolardaki bitki türlerinin satışının fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonbahar ve kış mevsiminde hemen hemen aynı bitkilerin satışının olduğu, ilkbahar ve yaz mevsimlerinde de benzer bitki türlerinin satışının gerçekleştiği ortaya çıkarılmıştır. Sinop ve kıyı kesimlerdeki çoğu ilçesinde, mevsim geçişlerinde sıcaklık değişimlerinin çok fazla olmamasından dolayı aynı tür bitkilerin yetiştiği tespit edilmiştir. Ancak Sinop’un iç kesimlerindeki bölgelerde Boyabat ve Durağan gibi karasal iklime sahip ilçelerinde, kıyı kesimlerde yetişen bazı bitki türlerine rastlanmamıştır. Örneğin Sinop’un Merkez Karakum Adabaşı bölgesinde yetişen *Opuntia- Ficus indica* (Hint inciri-Yer inciri) ve Ayancık, Gerze gibi kıyı kesimlerde yetişen *Arbutus unedo* (Bileydin) bitkisine Boyabat, Durağan ilçelerinde rastlanmamıştır. Bunun sonucunda iklimsel farklılıklardan dolayı farklı bölgelerde, farklı bitki türlerinin yetiştiği ortaya çıkmıştır.

Tablolarda bazı bitkilerin yerel isimleri verilmiştir. Yerel isimleri Sinop merkez ve ilçerinde farklılıklar göstermiştir. Örneğin (*Trachystemon orientalis*) Zılbit otu Merkez’de ‘Zılbit-Kaldırık’, Gerze’de ‘Kaldırıyık’ Ayancık’ta ‘Kaldırayak’ Durağan’da ‘Kabalak’ olarak adlandırılmaktadır. Bu bitki dışında Sinop Merkez’de genel olarak (*Smilax aspera*) Diken ucu olarak satılan bitki Erfelek’te ‘Dikençili’, Gerze’de ‘Cuk cuk’, Türkeli’de ‘Çoban ekmeği, Dikmen’de ‘Kırçan’ olarak adlandırılmıştır.

3.1 Araştırma Sonuçları

Doğal kaynaklarımızın son derece önemli kısmını oluşturan bitkilerden yerel halkın ne amaçla ne şekilde faydalandığı Sinop ili ve bazı ilçelerindeki pazarlarda çalışan yöre insanları ile yüz yüze görüşülerek tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar genel olarak il ve ilçelerin birbirine yakınlığı iklimsel ve coğrafi özelliklerinin benzer olmasından dolayı genel olarak kullanılan ve satışı yapılan bitki türleri aynıdır. Ulaşılan sonuçlar farklı bölgelerde yapılan etnobotanik çalışmalarla karşılaştırılmış farklı ve benzer özellikler tespit edilmiştir.

Araştırma sonucu ulaşılan bazı bitkiler ve bu bitkilerin hangi amaçla kullanıldığı ile ilgili bilgiler açıklanmıştır.

3.1.1 Bileydin (*Arbutus unedo*)

Şekil 3.1 *Arbutus unedo*

Yöre halkı tarafından Bileydin (*Arbutus unedo*) ya da kocayemiş olarak isimlendirilen ve Sinop çevresinde yetişen bu bitkinin meyveleri besin olarak, reçel, marmelat yapımında kullanılır (Şekil 3.1). İçeriğindeki C vitaminin bol miktarda bulunmasından dolayı tansiyonu düşürmede ve kanı temizlemede etkin bir rol oynadığı düşünülmektedir. Yapraklarının kaynatılmasıyla elde edilen sıvı idrar söktürücü özelliği bulunduğu düşünülmektedir. Ayrıca safra ve böbrek taşlarına karşı faydalı bir bitki olduğu düşünülmektedir. Baytop, (1999) araştırmalarına göre yaprakları kabızlık ve antiseptik etkiye sahiptir, bunun yanı sıra idrar söktürücü özelliği vardır, meyveleri de besin olarak kullanılmaktadır.

3.1.2 Yaban mersini (*Vaccinium myrtillus* L.)

Şekil 3.2 *Vaccinium myrtillus* L.

Yaban Mersini (*Vaccinium myrtillus L.*) yazın temmuz ayında hasat edilen ve eylül ayının sonuna kadar toplanabilen bu bitki; Sinop' un yüksek bölgelerinde kendiliğinden yetiştiriyor özellikle Türkeli ilçesine bağlı Çatakörencik köyünde bol miktarda üretiminde yapılan yaban mersini, hafızayı güçlendirdiği, kan şekerini dengelediği, kalp sağlığını desteklediği tansiyonu dengelediği ve sindirimi kolaylaştırdığı düşünülmektedir (Şekil 3.2). Ketenoglu vd., (2011)'nün araştırmalarına göre beslenme amacının yanı sıra yaprakları ve kurutulmuş öğütülmüş meyveleri Akdeniz mutfağında baharat olarak kullanılmaktadır.

3.1.3 Yer inciri(*Opuntia ficus-indica*)

Şekil 3.3 *Opuntia ficus-indica*

Sinop çevresinde özellikle Karakum mevkinden toplanılan Frenk inciri, Hint inciri, Kaynana dili ya da Yer inciri(*Opuntia ficus-indica*) şeker hastalığına, grip-nezle, kabızlık ve çeşitli enfeksiyonlara karşı yararlı olduğu düşünülerek satılmaktadır (Şekil 3.3). Ünalın, (2023) araştırmalarında hint incirinin göbek düşmesinde, damar sertliğinde, kanser tedavilerinde, böbrek ağrılarında, bademcik iltabının giderilmesinde, böcek sokmalarında, topuk dikeninin tedavisinde yaprak ve meyvelerinden faydalandığına değinmiştir.

3.1.4. Kuşburnu (*Rosa canina* L.)

Şekil 3.4 *Rosa canina* L.

Kuşburnu (*Rosa canina* L.) Sinop ve çevre ilçelerin yüksek kesimlerinde yetişen hem çayı hem de marmelatı yapılarak kullanılan bir bitkidir (Şekil 3.4). Türkeli ilçesinde yöresel olarak ‘Şert’ ismi kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Vücut direncini artırdığı, vücuda zindelik verdiği, enfeksiyonlara ve soğuk algınlığına karşı koruduğu, grip ve nezle gibi hastalıklara dayanıklılık sağladığı, mide kramplarına, ülser, hemoroide ve sindirim sistemi sorunlarında faydalandığı kas ve romatizma hastalarına bir şifa kaynağı olduğu düşünülmektedir. Karasakal, (2007) yaptığı araştırmada kuşburnunun yara iyileştirici, kan yapıcı, kanı temizleyici, soğuk algınlığı idrar söktürücü tansiyon düzenleyici bağışıklık sistemini güçlendirici, hemorit ve ülser gibi hastalıklarda yararlı olduğuna değinmiştir. Yörede yabani tıbbi bitkilerin bazıları çay olarakta tüketilmektedir. Polat vd., (2012) Bingöl semt pazarlarında yaptığı araştırmada kuşburnunun yerel isminin ‘Sırgül ve Şilan’ olarak adlandırıldığı çalışmamızla benzer olarak çayının soğuk algınlığı için kullanıldığını belirtmiştir.

3.1.5. Kızılcık(*Cornus mas*)

Şekil 3.5 *Cornus mas*

Kızılcık(*Cornus mas*) ya da yöresel ismi ‘Kiren’ olarak bilinen Sinop çevresindeki dağlık bölgelerde doğal olarak kendiliğinden yetişen, Eylül- Ekim aylarında toplanan bu bitkinin meyveleri marmelat, reçel ve sirke yapımında kullanılmaktadır (Şekil 3.5). Bol vitaminli olduğu, bağışıklık sistemini güçlendirdiği, dış çürüklerini önlediği ve idrar yolu enfeksiyonu hastalıklarından koruduğu düşünülmektedir. Baytop, (1999) araştırmalarına göre gövde ve dal kabukları kabızlık, ateş ve kurt düşürücü olarak kullanılmaktadır. Ketenoglu ve arkadaşlarına (2011) göre taze yada kuru meyveleri kaynatılıp içildiğinde ishal kesici olarak kullanılır.

3.1.6. Üvez (*Sorbus domestica*)

Şekil 3.6 Sorbus domestica

Üvez (*Sorbus domestica*) bitkisi Sinop ve çevresindeki ilçelerin yüksek kesimlerinde yetişen, yazın sonlarında çiçeklerini açan kışın meyvelerini veren bir bitkidir (Şekil 3.6). Sindirim sistemini güçlendirdiği, kalp sağlığını koruduğu, vücut direncini arttırdığı göz tansiyonuna iyi geldiği ve idrar söktürücü özelliği olduğu düşünülmektedir. Ketenoglu vd., (2011) araştırmalarına göre de şeker hastaları tarafından tatlandırıcı olarak kullanılmaktadır.

3.1.7. Kudret narı (*Momordica charantia*)

Şekil 3.7 *Momordica charantia*

Kudret narı(*Momordica charantia*) bitkisi sıcak ve nemli iklimlerde yetişen Sinop'ta yaz ve sonbaharda hasadı yapılan bir bitkidir (Şekil 3.7). Kırmızı meyvelerinin mide ağrılarına iyi geldiği düşünülmektedir. Baytop(1999) araştırmalarına göre mideyi yumuşatıcı, mide ve bağırsak ülserlerine karşı kullanılan bir bitkidir.

3.1.8. Hünnap (*Zizyphus jujuba*)

Şekil 3.8 *Zizyphus jujuba*

Hünnap(*Zizyphus jujuba*) bitkisi Sinop'ta sonbaharda meyvesini veren bir bitkidir (Şekil 3.8). Yetiştiricilerden edinilen bilgilere göre sindirim sistemini çalıştırıcı özelliği vardır. Baytop,(1999)'un araştırmalarına göre Arap hekimleri tarafından göğüs yumuşatıcı, öksürük kesici, müsil ve kan temizleyici olarak kullanılmaktadır.

3.1.9. Üzüm (*Vitis vinifera* L.)

Şekil 3.9 *Vitis vinifera* L.

Üzüm(*Vitis vinifera* L.) bitkisi Sinop'ta kokulu üzüm olarak satılmaktadır (Şekil 3.9). Kolestrole, damar tıkanıklığına iyi geldiği düşünülmektedir. Ayrıca pekmez, marmelat yapımında kullanılmaktadır. Baytop, (1999) çalışmalarında iyi bir idrar söktürücü, yatıştırıcı ve kuvvet verici olarak kullanıldığını belirtmiştir.

3.1.10. Töngel-Muşmula(*Mespilus germanica* L.)

Şekil 3.10 *Mespilus germanica* L.

Töngel(*Mespilus germanica* L.) Sinopta sonbahar ayında hasat edilen yerel halk tarafından “töngel” olarak adlandırılan bitkinin meyveleri tüketildiğinde mide hastalıklarına ve kan dolaşımına iyi geldiği düşünülmektedir (Şekil 3.10). Ketenoglu vd., (2011) göre meyveleri vitaminli ve bağırsak hastalıklarında kullanılmaktadır.

3.1.11. Kestane (*Castanea sativa* Miller)

Şekil 3.11 *Castanea sativa* Miller

Kestane (*Castanea sativa*) bitkisi Sinop'ta eylül ekim aylarında hasatı yapılan yöresel olarak kuzu kestanesi olarak adlandırılan ince kabuğu ile diğer kestanelerden ayrılır (Şekil 3.11). Pazardaki yöre halkına göre sindirimi kolaylaştıran, kalp sağlığına iyi gelen bir bitkidir. Besin olarak tüketiminin yanında dış kabukları kurutulup yakacak olarak kullanılır. Baytop(1999) araştırmalarına göre yaprak ve kabuktan demlenerek hazırlanan suyun içilmesi kabızlığın giderilmesine ve tansiyonu düşürücü etkiye sahiptir.

3.1.12. Bal kabağı (*Cucurbita moschata*)

Şekil 3.12 *Cucurbita moschata*

Bal kabağı (*Cucurbita moschata*) Sinop'ta Kasım -Aralık aylarında Pazar tezgahlarında bulunan bal kabağının genel olarak besin kaynağı olarak kullanıldığı marmelat ve reçel yapımında, çiçeklerinden dolma yapılarak gıda olarak tüketilmektedir (Şekil 3.12). Vitamin açısından zengin besin değerine sahiptir. Baytop,(1999) çekirdeklerinde bulunan etken madde sayesinde bağırsak parazitlerinden kurtulmak için kullanıldığını belirtmiştir.

3.1.13. Kabak (*Cucurbita pepo* L.)

Şekil 3.13 *Cucurbita pepo* L.

Kabak (*Cucurbita pepo*) Sinop'ta yaz ve sonbaharın sonlarına kadar tarlalarda, bahçelerde yetişebilen genellikle yemeklik olarak kullanılan besin kaynağıdır (Şekil 3.13). Bağırsak temizleyici bağıışıklığı güçlendirici etkisi vardır.

3.1.14. Biber (*Capsicum annum*)

Şekil 3.14 *Capsicum annum*

Biber (*Capsicum annum*) yaz ve sonbahar mevsiminde bol miktarda yetişen özellikle yemeklerde, salatalarda ve turşu yapımında kullanılan besin kaynağıdır (Şekil 3.14). Ketenoğlu vd., (2011) tatlı çeşitlerinin sebze, acı olanları baharat olarak kullanıldığını, içeriğindeki etken madde antioksidan olarak görev yaptığını belirtmiştir.

3.1.15. Soğan(*Allium cepa*)

Şekil 3.15 *Allium cepa*

Soğan (*Allium cepa*) genellikle gıda maddesi olarak tüketilen bir bitkidir (Şekil 3.15). Soğuk algınlığı öksürük gibi hastalıkların tedavisinde kullanılabileceği düşünülmektedir. Soğanda şekerli maddeler, B1 ve C vitamini bulunur (Ketenoglu vd., 2011).

3.1.16. Pırasa (*Allium porus*)

Şekil 3.16 *Allium porus*

Sonbahar ve kış aylarında genellikle hasatı yapılan ve yemek yapımında kullanılan bir bitkidir (Şekil 3.16). Bağışıklık sistemini üzerinde etkilidir. Soğuğa en dayanıklı bitkiler arasında yer alır (Ketenoglu vd., 2011).

3.1.17. Sarımsak (*Alium sativum* L.)

Şekil 3.17 *Alium sativum* L.

Sinopta iç kesimlerde azda olsa ekimi yapılır. Genellikle yemeklere tat vermek için kullanılır (Şekil 3.17). Bunun yanı sıra yerel halk boğaz ve göğüs ağrısı için bal ile karıştırarak yenildiğini belirtmiştir. Türkeli ilçesinde yöresel olarak ‘Mevlican’ olarak adlandırılmıştır. İçeriğindeki allicin etken maddesinden dolayı antiseptik özelliği ile bakterilere karşı etkili, iştah açıcı, tansiyon düşürücü ve idrar söktürücü etkisi vardır (Baytop, 1999).

3.1.18. İhlamur (*Tilia platyphyllos*)

Şekil 3.18 *Tilia platyphyllos*

İhlamur Sinop’un çoğunlukla Çangal ve Ayancık ormanlarında doğal olarak yetişen bir ağaç türüdür (Şekil 3.18). Pazarcıların çoğuda kendi yetiştirdiği ya da ormandan topladıkları ihlamurun satışını yaptıklarını belirtmişlerdir. Genellikle yaz sonu ve sonbaharda hasat edilen ihlamur yaprak ve çiçeklerinin kış mevsiminde satışının fazla

olduğu öğrenilmiştir. Kış mevsiminde normal çay olarak veya soğuk algınlığı, öksürüğe karşı tıbbi olarak kullanıldığını belirtmişlerdir. İdrar artırıcı, terlemeyi sağlayıcı, sakinleştirici, göğüs yumuşatıcı etkilere de sahiptir (Baytop, 1999).

3.1.19. Kinzi Otu – Kışniş (*Coriandrum sativum*)

Şekil 3.19 *Coriandrum sativum*

Kinziotu olarak adlandırılan kışniş Sinop'ta tarlalarda, bahçelerde doğada doğal olarak da yetişebilen maydonoza benzeyen bir bitkidir (Şekil 3.19). Pazarcılar yerel halkın kullanım şekli hakkında genellikle kurutup baharat olarak yemeklere tat vermesi için kullanıldığını, bitkinin bir miktar su ile kaynatılarak içildiğinde mide rahatlatıcı olduğunu belirtmişlerdir. İştah açıcı, gaz söktürücü özelliği vardır (Baytop,1999).

3.1.20. Marul (*Lactuca sativa*)

Şekil 3.20 *Lactuca sativa*

Marul bahçede, tarlada Sinop çok soğuk olmadıkça hemen her koşulda yerel halk tarafından yetiştirilip pazarda satışa sunulmaktadır (Şekil 3.20). Genellikle salata olarak tüketilmektedir. Minaral ve özellikle C vitamini içeriği yüksektir (Ketenoğlu vd., 2011).

3.1.21. Ispanak (*Spinacia oleracea*)

Şekil 3.21 *Spinacia oleracea*

Ispanak Sinop'ta bahçelerde, tarlalarda ve seralarda yetiştirilir. Genellikle yaprakları yemek yapımında kullanılır (Şekil 3.21). Protein, A ve C vitaminleri açısından zengin besin değerine sahiptir (Ketenoğlu vd., 2011).

3.1.22. Karamancar- Kara Lahana (*Brassica oleracea* var.)

Şekil 3.22 *Brassica oleracea* var.

Sinop'ta yerel halk tarafın genellikle karamancar olarak adlandırılan kara lahana bahçede tarlalarda yetiştirilir (Şekil 3.22). Genellikle besin olarak kavurması ve sarması

yapılarak tüketilir. A,B,C vitaminlerince ve sülfür bakımından zengindir (Ketenoglu vd., 2011).

3.1.23. İncir (*Ficus carica*)

Şekil 3.23 *Ficus carica*

Sinop'ta sonbahar aylarında hasatı yapılan incir Sinop ikliminden dolayı hemen her bölgede rastlanabilir. Genellikle besin olarak tüketilir (Şekil 3.23). Sindirim sistemini çalıştırdığı ve yapraklarındaki sütun siğillere iyi geldiği belirtilmiştir. A,B,C vitaminleri açısından zengindir. Yaprığının lapası basur ve çıban tedavisinde kullanılır (Baytop,1999).

3.1.24. Labada-Efelek (*Rumex acetosella*)

Şekil 3.24 *Rumex acetosella*

Sinop'ta ilkbahar ve yaz aylarında bahcelerde, tarlalarda yetişir. Pazarcılar genellikle salatalarda kullanıldığını, sarmasının ve kavrularak yemeğinin de yapıldığı belirtilmiştir. (Şekil 3.24). Labada köklerinin kabızlığa karşı müshil etkisi gösterir ve yaprakları lapa haline getirilerek ekzamaya karşı kullanılır (Baytop, 1999).

3.1.25. Roka (*Eruka sativa*)

Şekil 3.25 *Eruka sativa*

Sinop'ta bahçe ve tarlalarda yetişir genellikle salatalarda kullanılır yerel halkın bazıları yemek yaparakta kullandığını belirtmiştir (Şekil 3.25). Taze yaprakları uyarıcı, direnç artırıcı, öksürük kesici olarak kullanılır (Baytop, 1999).

3.1.26. Tere (*Lepidium sativum*)

Şekil 3.26 *Lepidium sativum*

Sinop'ta bahçe ve tarlalarda yetişir genellikle salatalarda kullanılır (Şekil 3.26). Yapraklarının kalori değeri düşüktür ancak mineral ve vitamin içeriği yüksektir (Ketenoglu vd., 2011).

3.1.27. Trabzon hurması (*Diospyros kaki*)

Şekil 3.27 *Diospyros kaki*

Sinop'ta sonbahar sonu ve kış başlarında meyvesini veren zengin vitamin ve mineral içeriğine sahip bir bitkidir (Şekil 3.27). Pazarcılar sindirim sistemine iyi geldiğini belirtmiştir. Kolesterolü ve yüksek tansiyonu düşürücü etkisi vardır. Özvatan vd., (2020) Düzce semt pazarlarında yaptıkları araştırmada meyvenin kurutularak da tüketildiğini belirtmişlerdir.

3.1.28. Bakla (*Vicia faba L.*)

Şekil 3.28 *Vicia faba L.*

Sinop'ta ilk bahar ve yaz başında hasat edilebilen bahçe ve tarlalarda yetiştirilen bir bitkidir (Şekil 3.28). Vitamin, mineral içeriği oldukça zengindir. Bakla çiçeğinin suyu ile böbrek taşlarının düşürülmesi sağlanmıştır. İdrar sökücü özelliği vardır. Bakla tohumu direnç artırıcı, balgam söktürücü özelliğe sahiptir (Baytop, 1999).

3.1.29. B    rtlen(*Rubus caesius*)

  kil 3.29 *Rubus caesius*

Sinop'ta ormanlık alanlarda, yol kenarlarında kendiliğinden doğal olarak yetişen bir bitkidir (  kil 3.29). Yerel halk tarafından toplanıp pazarlarda satışa çıkarılır. Genellikle meyve olarak tüketilir bazı köylerde boya yapında kullanıldığı belirtilmiştir. C vitaminince zengin içeriğe sahip, yapraklarının infüzyon yöntemiyle tüketildiğinde idrar söktürücü, bademcik iltihabını giderici ve  eker hastalığına karşı kullanılır (Baytop, 1999).

3.1.30. Karpuz (*Citrullus lanatus* var.)

  kil 3.30 *Citrullus lanatus* var.

Sinop ve çevresindeki köylerde yerli organik gübre kullanılarak yaz aylarında hasatı yapılır mineral ve vitamin içeriği zengindir (  kil 3.30). Sindirimi ve tansiyonu düzenler  eker hastalarının a ırısı tüketmemesi gerekir.

3.1.31. Ceviz (*Junglas regia*)

Şekil 3.31 *Junglas regia*

Sinop çevresindeki ormanlarda ve yerli halkın kendi yetiştirdiği. *Junglas regia* (ceviz) sonbahar sonu hasat edilir ve pazarda satışa çıkarılır (Şekil 3.31). Pazarcılardan alınan bilgiye göre besin değeri yüksektir, yemeklerde kullanılır. Cevizin dış kabuğundanki yeşil kabuğun ezilmesi ile boya maddesi elde edildiği, saç boyası olarak kullanıldığı belirtilmiştir. İştah açıcı kan şekerini düşürücü, direnç artırıcı etkisinin yanında yapraklarından ve dış yeşil kabuktan kahve rengi boya elde edilmektedir (Baytop, 1999).

3.1.32. Fesleğen (*Ocimum basilicum*)

Şekil 3.32 *Ocimum basilicum*

Fesleğen Sinop'ta genellikle tarlalarda, bahçelerde yetiştirilir (Şekil 3.32). Tazesisinin salatalarda, kurutulmuşunun da çorba ya da et yemeklerine katıldığı tarhana yapımında aroma vermek için içine katıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Güner ve Selvi (2016)' nin tıbbi bitkiler çalışmasında fesleğenin sindirim ve hazımsızlık için kullanıldığı belirtilmiştir.

3.1.33. Zılbit -Kaldırayak (*Trachystemon orientalis*)

Şekil 3.33 *Trachystemon orientalis*

Sinop'ta kış sonu ,ilk bahar başlarında özellikle Erfelek ilçesinin köylerinde, orman içlerinde tarlalarda doğal olarak yetişen bitki toplanıp pazarlarda satışa çıkarılır (Şekil 3.33). Genellikle yemeği, böreği yapılarak besin olarak tüketilir. İdrar artırıcı,terletici, kanı temizleyici ve ateş düşürücü etkisi vardır (Baytop, 1999).

3.1.34. Adaçayı (*Salvia officinalis*)

Şekil 3.34 *Salvia officinalis*

Sinop'ta sonbaharda yetişen adaçayı çay olarak tüketilir (Şekil 3.34). Soğuk algınlığı tedavisinde, mide ve bağırsakları rahatlatıcı olarak kullanılır.Altay vd., (2015) Kırıkhan (Hatay)'da semt pazarlarında yaptığı çalışmada adaçayının soğukalgınlığı ve şeker hastalığı için kullanıldığı belirtilmiştir.

Çalışmamızdaki bazı bitki türleri başka bölgelerde yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında benzer kullanım alanları olduğu gibi farklı alanlarda kullanıldığı, yerel isimlerinin de farklı olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Örneğin *Arbutus unedo*(Bileydin) bitkisinin meyvesi Sinop ve çevresinde reçel, marmelat gibi gıda olarak tüketilmekte, yerel adına farklı adlandırılmalar yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Sinop’ ta ‘Bileydin’ Gerze ilçesinde ‘ Piretün’ olarak adlandırılan bitki, Kocabaş ve Gedik (2016)’in Kahramanmaraş’ta yaptığı bir çalışmada bitkinin gövde kısmının tansiyon düşürücü, sarılığa karşı tedavi edici olarak kullanıldığı, yerel adının da ‘Sarıcan’ olarak kullanıldığı belirtilmiştir.

Juglans regia (Ceviz) Sinop’ta genellikle besin olarak tüketilmekte iken Dikilitaş,(2016) Ovacık (Karabük)’ta yaptığı çalışmada yeşil ceviz kabuklarının kaynatılıp suyunun içilmesinin ağrı kesici etkisi olduğunu bildirmiştir.

Castanea sativa(Kestane), Sinop’ ta yerel adı Erfelek Kuzu keşanesi olarak adlandırılır. Besin olarak tüketilir ve dış kabukları kurutulup yakacak olarak kullanılır. Kızıllarslan, (2008) İzmit Körfezi çevresinde yaptığı araştırmada keşane çiçeklerinin kaynatılıp içilmesi ile şekeri düşürdüğünü belirtmiştir.

Urtica urens (Isırgan otu), Sinop ve çevresinde kavrularak yemek yapımında kullanılır. Bağırsak ve mide yaralarının iyileştirilmesi yanında, yaprakların kurutulup toz haline getirilmesiyle hayvan yemine katılarak hayvanlara direnç sağladığı düşünülürken, Kalankan, (2017) Balıkesir Kazdağları’da yaptığı araştırmada bitki yaprakları kaynatılarak içildiğinde hemoroite iyi geldiği ve ısırgan tohumlarından deri hastalıklarında da faydalandığı belirtilmiştir. Altay ve Çelik, (2011)’in Antakya semt pazarlarında yaptığı çalışmada farklı olarak ısırgan otunun ekmek yapımında kullanıldığı belirtilmiştir.

Malva parviflora(Ebegümece), *Portulaca oleracea*(Semizotu), *Cucurbita pepo*(Kabak), Sinop ve çevresindeki ilçelerde yemek yapımında kullanıldığı, Altay ve Çelik, (2011)’in Antakya semt pazarlarında yaptıkları çalışmada da benzer şekilde kullanıldığı belirtilmiştir.

Chenopodium album(Kazayağı- Sirken otu) bitkisinin Sinop ve çevresinde soğanla kavrularak yemeği yapılmakta ve yerel isimleri kazyak ya da sirken olarak adlandırılmaktadır. Albayrak, (2019) Bursa ve çevresinde yaptığı etnobotanik araştırmada bu bitkinin toprak üstü kısımlarının çiğ olarak tüketilmesinin kanı temizleyici etki gösterdiğini belirtmiştir.

Coriandrum sativum(Kışniş) Sinop’ta yerel ismi ‘Kinzi’ olarak belirtilmiş ve baharat olarak kullanımının yanında, kaynatılıp içildiğine mideyi rahatlattığı ve gaz giderici olarak

kullanıldığı tespit edilmiştir.Özvatan vd., (2020)'nin Düzce semt pazarlarında yapılan çalışmada baharat olarak kullanıldığı, tarhana hamuruna katılarak aroma artırıcı özelliğinden faydalanıldığına değinilmiştir.

Pazarda gördüğümüz bazı bitkilerin anket görüşmeleri sonucu tıbbi olarak da kullanıldığı belirtilmiştir. Bu bitkilerin in vitro koşullarda etken maddelerinden dolayı antioksidan özelliklerinin araştırıldığına literatür taramamızda ulaşılmıştır. Örneğin Delibaş, (2020) yaptığı çalışmada *Salvia officinalis*(Adaçayı), *Tymus serpyllum* (Kekik) ve *Junglas regia*(Ceviz) iç yaprağının ekstratlarının total antioksidan ve oksidan durumunu araştırmıştır. Bu araştırma sonucunda adaçayı ekstratının en fazla antioksidan kapasiteye sahip olduğu, kekik ve ceviz iç yaprağının da adaçayına yakın antioksidan etkisi bulunmuştur. Adaçayı oksidan potansiyelinin ise en düşük, kekik ve ceviz iç yaprağının oksidasyon değerlerinin önemli ölçüde fazla olduğu tespit edilmiştir.

Brassica oleraceae(Lahana) Sinop ve çevresinde sadece gıda olarak tüketilirken ,Mersin'de yapraklarının haşlanıp yumurta akı ile karıştırılıp merhem haline getirilip yanık için kullanıldığı belirtilmiştir (Göç ve Mat, 2019). Lahananın içerdiği fitokimyasallar nedeniyle antimikrobiyal, antioksidan, antienflamatuar, astrejan özelliğe sahip olduğu bu nedenle yanık tedavisinde kullanıldığı, *Brassica oleracea*(Lahana), ekstresinin ikinci derece yanık üzerinde etkisini görmek için sıçanların kullanıldığı in vivo bir çalışmada yanığın iyileşmesinde oldukça etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Göç ve Mat 2019; Hassanzadeh vd., 2013' den).

Bu araştırmalardan yola çıkılarak etnobotanik çalışmalar ile geleneksel olarak kullanılan, çokta bilinmeyen bitkilerinde bilimsel olarak araştırılıp etken maddeleri ve etkileri ortaya çıkarılacaktır.

Pazarcılarla yapılan bire bir görüşmelerden elde ettiğimiz sonuçlar, sorularda araştırılan konuya göre grafik sıralaması yapılmıştır.

Şekil 3.35 Pazarcılarla anket görüşmesinden fotoğraflar

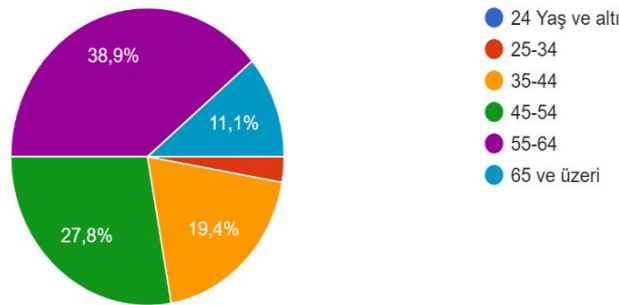
Şekil 3.36 Pazardaki bazı ürünlerin fotoğrafları

Şekil 3.37 Pazarcılarla anket görüşmesinden fotoğraflar

3.2 Sosyo- Demografik Bilgiler

1- Yaşınız?
72 yanıt

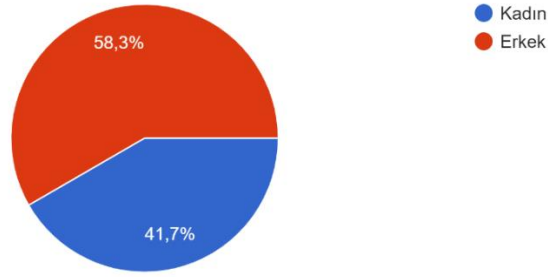

Şekil 3.38 Pazarcıların yaş aralıklarının karşılaştırılması

Anket sonucunda görüşülen pazarcıların %38,9'u 55-64 yaşında, %27,8'i 35-44 yaşında, %19,4'ü 65 yaş ve üzerinde %11,1'i 45-54 yaş aralığındadır (Şekil 3.38). Polat, (2022)'de Ege Bergama bölgesinde yapılan bir çalışmada %150,58'i 40-64 yaş aralığında, %86,33'ü 65 yaş üzeri, %23,9'u 18-39 yaş aralığında olduğu saptanmıştır.

2-Cinsiyetiniz?

72 yanıt

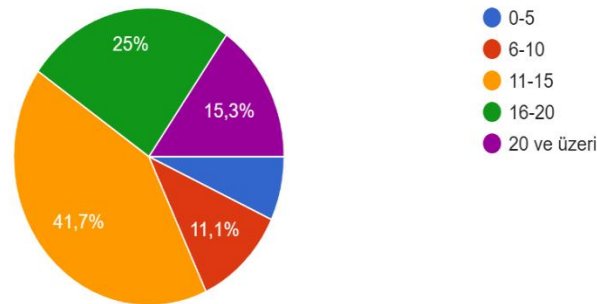

Şekil 3.39 Pazarda çalışanların cinsiyeti

Anket sonucunda görüşülen pazarcıların %58,3'ünün erkek, %41,7'sinin kadın olduğu saptanmıştır (Şekil 3.39). Polat, (2022)'de yaptığı çalışmada %164,63'ünün kadın, %95,37'sinin erkek olduğunu saptamıştır.

3- Kaç yıldır pazarda satış işi yapmaktasınız?

72 yanıt

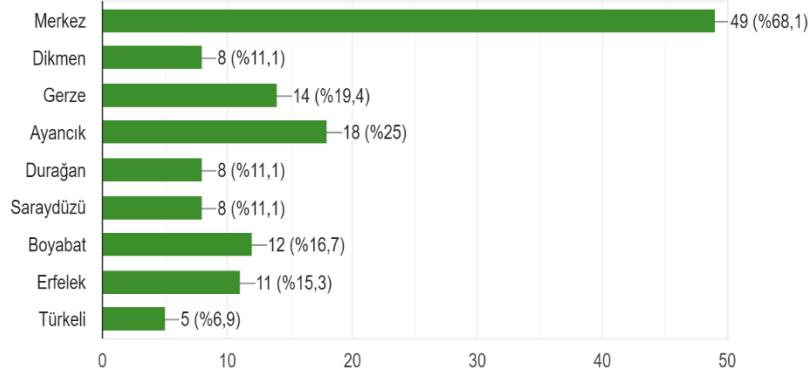

Şekil 3.40 Pazarcıların kaç yıldır pazarcılık yaptığı

Anket sonucunda görüşülen kişilerin %41,7'si 11-15 yıl %25'i 16-20 yıl arası, %15,3'ü 20 ve üzeri, %11,1'i 6-10 yıl arası bu işi yaptıkları saptanmıştır (Şekil 3.40).

4-Sinop'ta pazarcılık yaptığınız yer?

72 yanıt

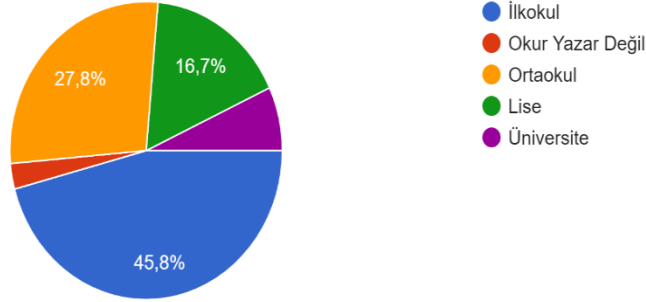

Şekil 3.41 Pazarcıların pazarcılık yaptıkları yerler

Sinop'ta pazarcılık yapılan yerlerin oranları Şekil 3.41'deki gibi tespit edilmiştir.

5-Eğitim durumunuz?

72 yanıt

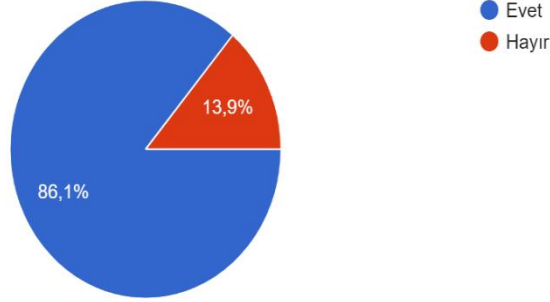
Şekil 3.42 Pazarda çalışanların eğitim durumlarının karşılaştırılması

Anket sonucunda görüşülen kişilerin %45,8'inin ilkokul, %27,8'i ortaokul, %16,7'si lise mezunu olarak saptanmıştır (Şekil 3.42). Polat, (2022)'in yaptığı araştırmasında %104,4'ünün lise mezunu, %71,27'sinin üniversite, %44,17 ortaokul, %31,12'si ilkokul, %9,4 eğitim görmemiş kişilerden oluştuğunu saptamıştır.

3.3 Pazar Yerlerindeki Ürün Satıcılarının Bitkisel Ürünlere Yönelik Görüşlerini Belirleme Formu

1-Bulunduğunuz bölgenin genel bitki çeşitliliği hakkında bilginiz var mıdır?

72 yanıt

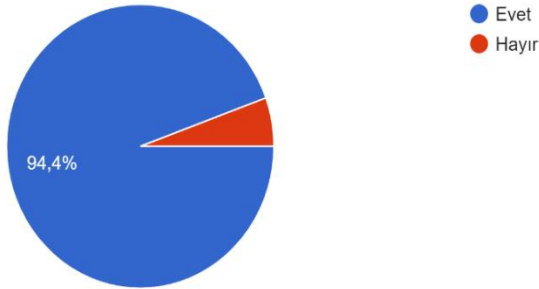

Şekil 3.43 Pazarcıların bölgedeki bitki çeşitliliği ile ilgili bilgilerinin karşılaştırılması

Çalışma bölgelerimizdeki kişilerin %86,1'sinin bitki çeşitliliği ile ilgili bilgisi olduğu, %13,9'unun bitki çeşitliliği ile ilgili bilgisi olmadığı saptanmıştır (Şekil 3.43).

2-Satışını yaptığınız bitkisel ürünler hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?

72 yanıt

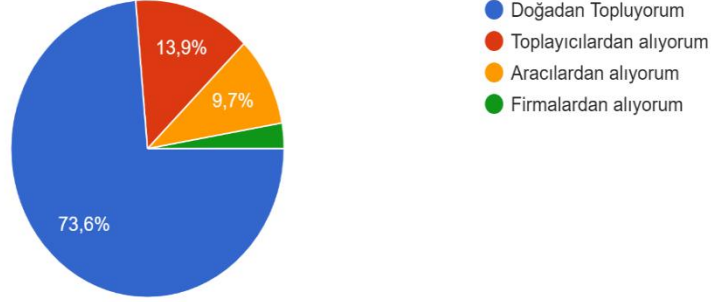

Şekil 3.44 Pazarcıların satışını yaptığı bitkisel ürünler hakkındaki bilgileri

Çalışma bölgelerimizdeki kişilerin %94,4'i bitkisel ürünler hakkında yeterli bilgiye sahip iken %5,6'sı bitkiler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 3.44).

3-Satışını yaptığınız bitkisel ürünlerin temin edilme yöntemi nedir?

72 yanıt

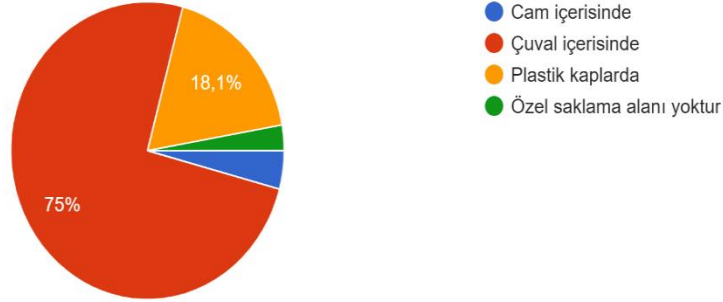

Şekil 3.45 Satışını yapılan ürünlerin temin edilme yöntemlerinin karşılaştırılması

Ankete katılan pazarcıların satışını yaptığı ürünleri temin ederken %73,6'sı doğadan topladığını, %13,9'u toplayıcılardan, %9,7'si temin ettiğini geri kalan kısmı ise firmalardan aldığını belirtti (Şekil 3.45).

4- Bitkisel Ürünleriniz muhafaza ettiğiniz alanların özelliği nedir?

72 yanıt

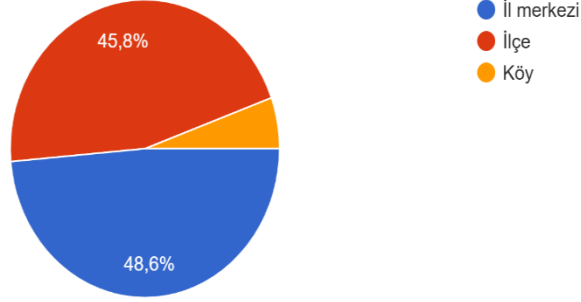

Şekil 3.46 Bitkisel ürünlerin muhafaza alanları

Ankete katılan kişilerin bitkisel ürünlerin saklanma koşulları ile ilgili %75'i çuval içerisinde %18,1'i plastik kaplarda geri kalan kısım cam kaplarda muhafaza ettiğini ve özel saklama alanı olmadığını belirtmiştir (Şekil 3.46).

5-Müşterileriniz genellikle bulunduğunuz bölgenin hangi kesimindendir?

72 yanıt

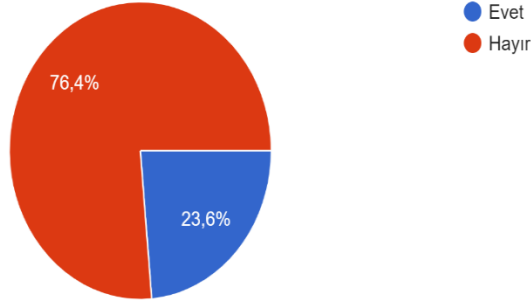

Şekil 3.47 Müşterilerin bulunduğu bölgelerin karşılaştırılması

Ankete katılan pazarcılar müşterilerin bulunduğu bölgeler ile ilgili %48,6'sı il merkezinden %45,8'i ilçelerden geri kalan kısmın köylerden geldiğini belirtmiştir (Şekil 3.47).

6-Özel saklama koşullarına ihtiyaç duyulan bitkisel ürün var mıdır?

72 yanıt

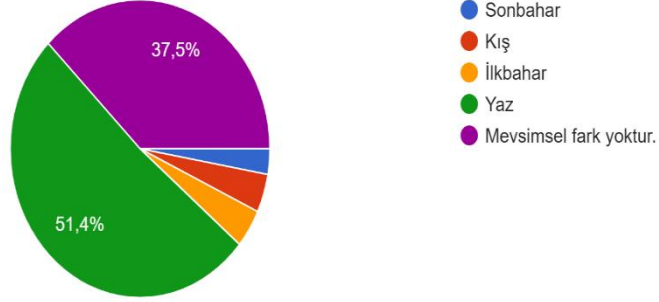

Şekil 3.48 Ürünlerin özel saklama koşulları

Ankete katılan kişilerin %76,4'ü ürünler için özel koşullara ihtiyaç olmadığını, %23,6'sı ürünlerin özel koşullarda saklanması gerektiğini belirtti (Şekil 3.48).

7-Satışlarınızın en yoğun olduğu mevsim hangisidir?

72 yanıt

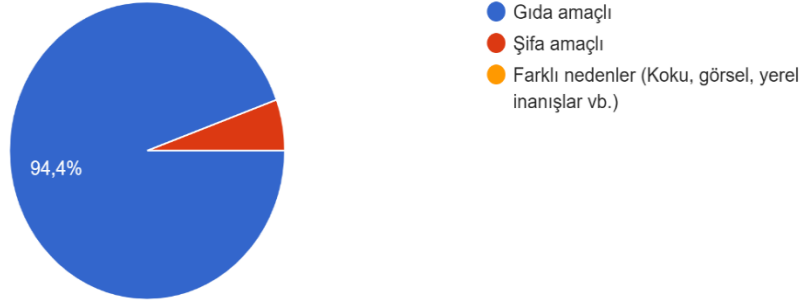

Şekil 3.49 Satışların en yoğun olduğu mevsimlerin karşılaştırılması

Ankete katılan pazarcıların %51,4'ü yaz mevsiminde, %37,5'i mevsimsel farkın olmadığını geri kalanlar ise ilkbahar, sonbahar ve kış mevsiminde yaklaşık olarak aynı oranda olduğunu belirtti (Şekil 3.49).

8-Müşterilerinizin bitkisel ürünlerinizi kullanım amaçları yoğun olarak nedir?

72 yanıt

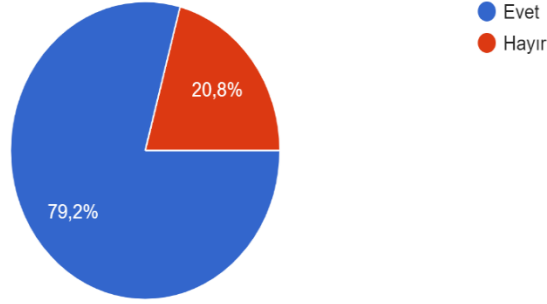

Şekil 3.50 Müşterilerin bitkisel ürünleri kullanım amaçları

Ankete katılan pazarcıların, müşterilerin bitkisel ürünleri %94,4'sini gıda amaçlı, %5,6'sı şifa amaçlı kullanıldığını belirtti (Şekil 3.50).

9- Satışını yaptığınız ürünlerden sadece bulunduğunuz bölgeye ait olduğunu düşündüğünüz bitkisel ürünler varmıdır?

72 yanıt

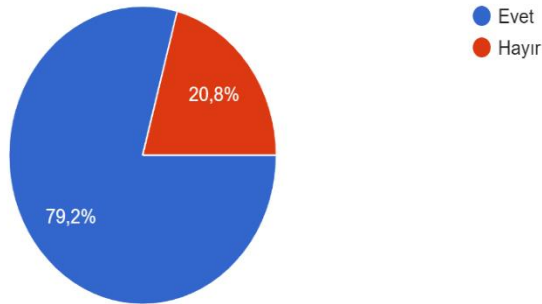

Şekil 3.51 Bulunulan bölgeye ait olan bitkisel ürünler

Çalışma alanındaki bitkisel ürünlerin sadece bulunulan bölgede yetiştiğini düşüneler %79,2 düşünmeyenler ise %20,8 olarak belirlendi (Şekil 3.51).

11- Satışını yaptığınız bitkisel ürünlerin yerel isimleri var mıdır?

72 yanıt

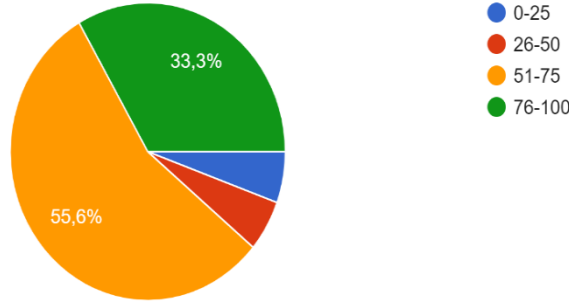

Şekil 3.52 Satışı yapılan bitkisel ürünlerin yerel isimleri

Ankete katılan pazarcıların %79,2'si yerel isimlerinin olduğunu, %20,8'i yerel isimlerinin olmadığını belirtti (Şekil 3.52). Yerel isimleri olan bitkiler bileydin, zılbıt, ahlat, labada, sirken otu, mendek otu, abaza otu, kinzi, kiren olarak bildirilmiştir.

17-Sattığınız bitkisel ürünlerin ortalama yüzde kaç bölgenizden elde edilmektedir?

72 yanıt

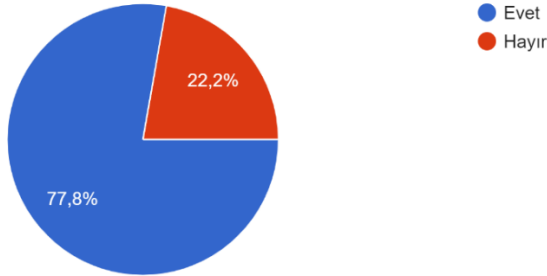

Şekil 3.53 Satılan bitkisel ürünlerin bulunulan bölgeden elde edilmesi

Ankete katılan pazarcılar satılan ürünlerin %55,6'sı bölgeden elde edildiğini, pazarcıların bir kısmı da satılan ürünlerin %33,3'ünün bölge dışındaki şehirlerden elde edildiğini belirtti (Şekil 3.53). Bölge dışından alınan bitkiler genellikle Samsun, Bafra, Kastamonu, Amasya, Ege, Akdeniz bölgelerinden alınmaktadır.

19-Sattığım bitkisel ürünlerin hangi hastalıklara iyi geldiğini ve bu amaçla nasıl kullanılacağını biliyorum ve müşterilerime öneriyor musunuz?

72 yanıt

Şekil 3.54 Bitkisel ürünlerin hangi hastalıklara iyi geldiği ve hangi amaçla kullanıldığı

Ankete katılan pazarcılara satılan ürünlerin hangi hastalığa iyi geldiği ve nasıl kullanılacağı ile ilgili sorulan bu soruda pazarcıların%77,8'i bildiğini ve önerdiğini, %22,2'si ise bilmediğini belirtmiştir (Şekil 3.54).

4. ÖNERİLER

Araştırma alanımızda satışı yapılan bitkilerin çoğunu bilinen bitkiler oluştursa da doğada doğal olarak yetişen bitkilere de rastlanmıştır. Bu bitkilerden genellikle besin olarak faydalandığı belirtilmiş bazılarının da tıbbi olarak değerlendirildiği saptanmıştır. Etnobotanik çalışmalar ile geleneksel olarak kullanılan, çokta bilinmeyen bitkilerin de araştırılıp etken maddeleri ve etkileri ortaya çıkarılabilir. Bu durum bölgeden tıbbi bitkilerin elde edilebileceği ve farmakolojik olarak da değerlendirilebileceğini düşündürmektedir. Günümüzde sentetik ilaçların yan etkilerinin hem canlıya hem de çevreye verdiği zararlardan dolayı günümüz de ülkelerin çoğunun bitkilere olan ilgisi artmıştır. Bu nedenle ülkemizde de bu bitkiler, değerlendirilip kontrollü şekilde kullanımı sağlanabilir. Araştırma bölgemizde yaşayan yerel halktan alınan bilgilere göre onlardan önceki nesillerde yaşayan kişilerin, çok sayıda bitkiyi daha iyi tanıdıklarını, yerel isimlerini bildiklerini ve farklı amaçlarla kullanıldığı ama bu bilgilerin zamanla kaybolacağı ve bazılarının kaybolduğu düşünülmektedir. Bu bilgilerin kalıcı hale gelmesi ve sonraki nesillere aktarılabilmesi, bu bilgilerin kayıt altına alınabilmesi için etnobotanik çalışmalar ve bilimsel çalışmaların önemli olduğunu kanıtlamaktadır. Bunun yanı sıra etnobotanik çalışmalar sayesinde farklı bölgelerde yapılan çalışmalarla bilinmeyen gıda kaynakları, endüstriyel olarak kullanılacak ve yapı malzemesi olarak kullanılacak materyaller ortaya çıkarılabilir. Böylece ekonomiye katkı sağlayacak, sürdürülebilir tarımsal faaliyetler artırılarak, yeni iş sahalarının da oluşma olasılığı artacaktır.

Sinop yarımadasının floristik açıdan çok çeşitli ve zengin bitki türlerinin bulunması Sinop'un farklı ilçe ve köylerinde yapılacak olan etnobotanik çalışmalarla daha fazla literatüre katkı sağlanacaktır.

KAYNAKLAR

- Aharonson, Z., Shami, J. & Sulman, F. G. (1969). Hypoglycaemic effect of the Salt Bush (*Atriplex halimus*)-a feeding source of the Sand Rat. *Diabetologia*, 5, 379-383. <https://doi.org/10.1007/BF00427975>
- Akan, H. & Bakır, Y. (2015). Kâhta (Adıyaman) Merkezi ve Narince Köyü'nün Etnobotanik Açısından Araştırılması. *BEÜ Fen Bilimleri Dergisi*, 4(2), 219-248. <https://doi.org/10.17798/beufen.47724>
- Albayrak, N. (2019) *Orhaneli Ve Büyükorhan (Bursa) İlçelerinde Etnobotanik Bir Araştırma* [Yayımlanmış Yüksek lisans Tezi Bursa Uludağ Üniversitesi] Biyoloji Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü Bursa.
- Altay, V., & Çelik O. (2011). Antakya semt pazarlarındaki bazı doğal bitkilerin etnobotanik yönden araştırılması. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 4(2), 137-139.
- Altay, V., Karahan, F., Sarcan, Y. B. & İlçim, A. (2015). An ethnobotanical research on wild plants sold in Kırıkhan district Hatay/Turkey herbalists and local markets. *Biological Diversity and Conservation*, 8(2), 81-91.
- Altundağ, E. (2009) *Iğdır İlinin (Doğu Anadolu Bölgesi) Doğal Bitkilerinin Halk Tarafından Kullanımı* [Yayımlanmış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi] Farmasötik Botanik Ana Bilim Dalı, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Altundağ, E. (2010) *Iğdır'ın Zehirli ve Faydalı Bitkileri*. Düzce Üniversitesi, Düzce, Türkiye.
- Başaran, S. (2003). Elmalı Yöresinde Doğal Olarak Yetişen Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri. *Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Dergisi*, 21(5).
- Başer, K. H. C. (1995). Tıbbi Bitkiler. *Bilim ve Teknik Dergisi*, 331, 76- 79.
- Baytop, T. (1984). *Therapy with Medicinal Plants in Turkey (Past and present)*. İstanbul University Publications, İstanbul.
- Baytop, T. (1999). *Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi: Geçmişte ve Bugün* Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara, Türkiye
- Ceylan, F., & Yücel, E. (2015). Düzce ve Çevresinde Gıda Olarak Tüketilen Yabani Bitkilerin Tüketim Biçimleri ve Besin Ögesi Değerleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 15(3), 1-17. <https://doi.org/10.5578/fmbd.10227>
- Chadwick, D. J. & Marsh, J. (1994). *Ethnobotany and the search for new drugs*. In: Ciba Foundation Symposium, vol. 185. Wiley, Chichester, 280 p.
- Davis, P. H. (1965-1985). *Flora of Turkey and The East Aegean Islands*. Vol. 1-9, Edinburgh University Press. Edinburgh.
- Davis, P. H., Mill, R. R. & Tan, K., (1988). *Flora of Turkey and The East Aegean Islands*, Vol. 10, Edinburgh University Press. Edinburgh,
- Delibaş, E. A. (2020, December 16-18)). *Kekik (Tymus serpyllum), Adaçayı (Salvia officinalis ve Ceviz (Juglans regia) iç yapraklarının ekstratlarında antioksidan- oksidan durum*. International Eurasian Conference on Biotechnology and Biochemistry.
- Demirci, S., & Özhatay, N. (2012). An Ethnobotanical Study in Kahramanmaraş (Turkey); Wild Plants Used For Medicinal Purpose in Andırın, Kahramanmaraş. *Turkish Journal of Pharmaceutical Sciences*, 9(1), 75-92.
- Dikilitaş, B. (2016). *Ovacık (Karabük) ve çevresinin flora ve etnobotanik özellikleri* [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi] Biyoloji Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, Manisa.

- Ekim, T., Koyuncu, M., Erik, S. & İlarıslan, R. (1989). *Türkiye'nin Tehlike Altındaki Nadir ve Endemik Bitkileri*, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği Yayınları
- Ekim, T., Koyuncu, M., Vural, M., Duman, H., Aytaç, Z. & Adıgüzel, N. (2000) *Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı Eğrelti ve Tohumlu bitkiler*. Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Ankara
- Elçi, B. & Erik, S. (2006) Güdül (Ankara) ve çevresinin etnobotanik özellikleri, *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 26(2), 57-64.
- Erik, S. ve Tarıkahya, B. (2004) *Türkiye Florası Üzerine, Kebikeç İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 17, 139-163,
- Ertuğ, F. (1996) Etnobotanik Enstitüsü, Tübitak Bilim ve Teknik, 98-99.
- Ertuğ, F. (2004). Wild edible plants of the Bodrum Area (Mugla, Turkey). *Turkish Journal of Botany*, 28(1), 161-174.
- Ertuğ, F. (2005). Proceeding of the IVth international congress of athnobotany(ICEB) "Ethnobotany: At the junction of the continents and the disciples", 21-26 August İstanbul- Turkey
- Genç, G. (2003), *Çatalca yöresinde etnobotanik bir araştırma*, [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi] Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Gezgin, D. (2007). *Bitki Mitosları*. 2. Baskı. İstanbul, Sel Yayıncılık
- Ghorbani, A. (2005). Studies on pharmaceutical ethnobotany in the region of Turkmen Sahra, north of Iran (Part 1): *General results*. *Journal Ethnopharmacol*, 102, 58–68. <https://doi.org/10.1016/j.jep.2005.05.035>
- Göç, F., & Mat, A. (2019). Türkiye’de yanık tedavisinde geleneksel olarak kullanılan bitkiler. *Sağlık Bilimlerinde İleri Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 15-35.
- Günbatan, T., Gürbüz İ. & Gençler A. (2016). The current status of ethnopharmacobotanical knowledge in Çamlıdere (Ankara, Turkey). *Turkish Journal of Botany*, 40, 241-249 <https://doi.org/10.3906/bot-1501-37>
- Güner, A., Özhatay N., Ekim, T. & Başer, K. H. C. (2000). *Flora of Turkey. Volume 11*, Edinburgh University Press. Edinburgh. 656 p.
- Güner, Ö., & Selvi, S. (2016). Wild medicinal plants sold in Balıkesir/Turkey herbal markets and their using properties. *Biological Diversity and Conservation*, 9(2), 96-101.
- Hassanzadeh, G., Hajmanouchehri F., Beheshtiroi A., Hassanzadeh N., Shafigh N., Barzroudi pour M., Baazm M., & Choobineh H., (2013): Comparing effects of Silver sulfadiazine, Sukralfat ve Brassica oleracea extracton burn wound healing, *Life Science Journal*, 10(6)
- Heinrich, M., Barnes, J., Gibbons, S. & Williamson, E.M., (2004), *Fundamentals of Pharmacognosy and Phytotherapy*, Churchill Livingstone, Edinburgh
- Hundson, J. B, Lee, M. K., Şener, B. & Erdemoğlu, N. (2000). *Antiviral activities in extracts of Turkish medicinal plants*. *Pharmaceutical Biology*, 38(3), 171–175. [https://doi.org/10.1076/1388-0209\(200007\)3831-SFT171](https://doi.org/10.1076/1388-0209(200007)3831-SFT171)
- Kalankan, G. (2017) *Kazdağları'nda (Balıkesir) etnobotanik bir çalışma*, [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi Karadeniz Teknik Üniversitesi], Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, Türkiye
- Karaevli, A. (2019) *Korgan (Ordu) yöresinde gıda olarak tüketilen doğal bazı bitki taksonları ve etnobotanik özellikleri*, [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi], Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Isparta, Türkiye

- Karasakal, A. (2007). *Kuşburnu Bitkisinde Spektrofotometrik Yöntemle Askorbik Asit Tayini*. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi] Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kargıoğlu, M., Cenkçi, S., Serteser, A., Evliyaoğlu, N., Konuk, M., Kök, M. Ş. & Bağcı, Y. (2008). *An ethnobotanical survey of inner-west Anatolia Turkey*. Human Ecology, 36, 763-777. <https://doi.org/10.1007/s10745-008-9198-x>
- Kendir, G., & Güvenç, A. (2010). Etnobotanik ve Türkiye’de yapılmış etnobotanik çalışmalara genel bir bakış. *Hacettepe University Journal of the Faculty of Pharmacy*, (1),49-80.
- Keskin, L. (2011). *Kadınhanı (Konya) ve çevresinde yetişen bitkilerin etnobotanik özellikleri* [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi Selçuk Üniversitesi] Biyoloji Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, Türkiye.
- Ketenoglu, O., Obalı, O., Kurt L., Güney K., Tuğ N.G., Geven F., Bingöl Ü. & Körüklü T. (2011) *Ekonomik Bitkiler*. Palme Yayınları Ankara.
- Kızılarlan, Ç. (2008). *İzmit Körfezi’nin Güney Kesiminde Etnobotanik Bir Araştırma* [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi] Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Koca, A. (2003) *Akçakoca (Düzce) ilçesinin florası ve etnobotanik özellikleri* [Yayımlanmış Yüksek lisans tezi Hacettepe Üniversitesi], Biyoloji Bölümü, Fen Bilimleri Enstitüsü, , Ankara, Türkiye.
- Kocabaş, Y. Z. & Gedik, O. (2016). Kahramanmaraş İl merkezi semt pazarlarında satılan bitkiler hakkında etnobotanik araştırmalar. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(4), 41-50.
- Koçak, S. (1999) *Karaman Yöresinde Etnobotanik Bir Araştırma*, [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi] Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Koçyiğit, M. (2005) *Yalova İlinde Etnobotanik Bir Araştırma*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi] Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Korkut, M. M. (2006) *Arat Dağı (Şanlıurfa) florası ve etnobotanik özellikleri*, [Yüksek lisans tezi Harran Üniversitesi] Biyoloji Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü Şanlıurfa, Türkiye.
- Leaman, D. J. (2006). Sustainable Wild Collection of Medicinal and Aromatic Plants, Development of an International Standard. Medicinal and Aromatic Plants –Springer, Netherlands.
- Lewin, R., (2000) *Modern İnsanın Kökeni, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları*, Çeviri: N. Özüydin, 7. basım, TÜBİTAK, Ankara.
- Marles, R. J. & Farnsworth, N. R. (1995). Antidiabetic plants and their active constituents. *Phytomedicine*, 2, 137-189. [https://doi.org/10.1016/S0944-7113\(11\)80059-0](https://doi.org/10.1016/S0944-7113(11)80059-0)
- Metin, A. (2009) *Mut ve çevresinde yetişen bitkilerin (Mersin) etnobotanik özellikleri* [Yayımlanmış Yüksek lisans tezi Selçuk Üniversitesi] Biyoloji Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, Türkiye.
- Mumcu, Y. (2018), *Tekirdağ, Çerkezköy ve Çevresinde Yetişen Bitkiler ve Etnobotanik Özellikleri* [Yayımlanmış Yüksek lisans tezi Giresun Üniversitesi] Biyoloji Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, Giresun, Türkiye.
- Ogle, B. M., Dung, N. N. X., Do, T. T. & Hambraeus, L. (2001). The contribution of wild vegetables to micronutrient intakes among women. An example from the Mekong Delta, Vietnam. *Ecology of Food Nutrition*, 40(2) 159–184. <https://doi.org/10.1080/03670244.2001.9991646>

- Ospankulova, E. (2005) *Türkiye Etnobotanik Araştırmalar Veri Tabanı* [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi], Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Özgen, U., Kaya, Y. & Coşkun, M. (2004). Ethnobotanical Studies in the Villages of the District of Ilica (Province Erzurum) Turkey. *Economic Botany*, 58(4), 691–696. [https://doi.org/10.1663/0013-0001\(2004\)058\[0691:ESITVO\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.1663/0013-0001(2004)058[0691:ESITVO]2.0.CO;2)
- Özhatay, N., Koyuncu, M., Atay S. & Byfield A, (1997). *Türkiye'nin Doğal Tıbbi Bitkilerinin Ticareti Hakkında Bir Çalışma*. Doğal Hayatı Koruma Derneği, 9(7).
- Özvatan, B., Altundağ Çakır, E., & Kutlu, L. (2020). Düzce İl Merkezi Semt Pazarlarındaki Bitkilerin Etnobotanik Açından İncelenmesi (Karadeniz Bölgesi, Türkiye). *Düzce Üniversitesi Bilim Ve Teknoloji Dergisi*, 8(1), 962-973. <https://doi.org/10.29130/dubited.656309>.
- Pieroni, A, (1999). Gathered wild food plants in the upper valley of the Serchio river (Garfagnana), *Central Italy. Economic Botany*, 53, 327–341. <https://doi.org/10.1007/BF02866645>
- Pieroni, A, Nebel S., Quave C., Münz, H. & Heinrich, M. (2002). Ethnopharmacology of liakra: traditional weedy vegetables of the Arbereshe of the Vulture area in southern Italy. *Journal of Ethnopharmacology*, 81(2), 165–185. [https://doi.org/10.1016/S0378-8741\(02\)00052-1](https://doi.org/10.1016/S0378-8741(02)00052-1)
- Polat, R. (2010) *Havran ve Burhaniye (Balıkesir) çevresinde tarımsal biyoçeşitlilik ve etnobotanik araştırmaları* [Yayımlanmış Doktora Tezi Balıkesir Üniversitesi], Biyoloji Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü Balıkesir, Türkiye
- Polat, R., Selvi S, Çakılcıoğlu U, Açar M, (2012). Bingöl Yerel Pazarlarında Satılan Yabani Bitkilerin Etnobotanik Açından İncelenmesi *Biological Diversity and Conservation* 5(3), 155-161
- Polat, Y., (2022) *Bergama (İzmir) Semt Pazarlarındaki Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri* [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi] Biyoloji Ana Bilim Dalı Fen Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Rahman, A. V. & Zaman, K. (1989). Medicinal plants with hypoglycemic activity. *Journal of Ethnopharmacology*, 26(1), 1-55. [https://doi.org/10.1016/0378-8741\(89\)90112-8](https://doi.org/10.1016/0378-8741(89)90112-8)
- Sadıkoglu, N. (1998). Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi], Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul
- Savran, A., Bağcı, Y., Kargıoğlu, M. (2008) Gemerek (Sivas) ve çevresindeki bazı bitkilerin yerel adları ve etnobotanik özellikleri, *AKÜ Fen Bilimleri Dergisi*, 8(1), 313-322.
- Sayar, A. Güvensen A., Özdemir F.& Öztürk M. (1995) Muğla (Türkiye) ilindeki bazı türlerin etnobotanik özellikleri, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 2(1), 151-160.
- Sezik E, Yeşilada E, Honda G, Takaishi Y, Takeda Y & Tanaka T., (2001). Traditional Medicine in Turkey X. Folk Medicine in Central Anatolia. *Journal of Ethnopharmacology*, 75, 95-115. [https://doi.org/10.1016/S0378-8741\(00\)00399-8](https://doi.org/10.1016/S0378-8741(00)00399-8)
- Silva F& Abraham A, (1981). The potentiality of the Israeli Flora for medicinal purposes. *Fitoterapia*, 195-200.
- Sinop Üniversitesi. (2021) *Sinop Biyoçeşitliliği* (Elmas E. Ed.) “Sinop Valiliği”Erişim:8 Şubat 2024 <http://www.sinop.gov.tr/>
- Şenkardeş, İ., (2014). *Nevşehir' in Güney İlçelerinde (Acıgöl, Derinkuyu, Gülşehir, Nevşehir-Merkez, Ürgüp) Etnobotanik Araştırmalar* [Yayımlanmış Doktora Tezi] M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Nevşehir

- Şimşek, I., Aytekin, F., Yeşilada, E. & Yıldırım, E. Ş. (2001). "Ankara Gölbaşı'nda yabancı bitkilerin kullanış amaçları ve şekilleri üzerinde bir araştırma", *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 8(2), 105-120.
- Şimşek, I., Aytekin, F., Yeşilada, E. & Yıldırım, S. (2004). An Ethnobotanical Survey of the Beypazarı, Ayas, and Gudul District Towns of Ankara Province (Turkey). *Economic Botany*, 58, 705-720.
- Tarakçı, S. (2006). *Beykoz Civarındaki Tıbbi Özellik Taşıyan Bitkiler Üzerine Araştırmalar* [Yayımlanmamış Doktora Tezi] Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Tugay, O., Bağcı, İ., Ulukuş, D., Özer, E., vd. (2012). Kurucuoğlu Beyşehir, Konya/Türkiye Kasabası'nda gıda olarak kullanılan doğal bitkiler. *Biological Diversity and Conservation*, 5(3), 140-145.
- Turner, N. J. (1995). *Food Plants of Coastal First Peoples*. Vancouver: UBC Press, 164 p.
- Tuzlacı, E. & Erol, M. K. (1999). Turkish Folk Medicinal Plants, Part II: Eğirdir (Isparta). *Fitoterapia*, 70, 593-610. [https://doi.org/10.1016/S0367-326X\(99\)00074-X](https://doi.org/10.1016/S0367-326X(99)00074-X)
- Tuzlacı, E., & Tolon, E. (2000). Turkish Folk Medicinal Plants, part III: Şile (İstanbul). *Fitoterapia*, 71(6), 673-685. [https://doi.org/10.1016/S0367-326X\(00\)00234-3](https://doi.org/10.1016/S0367-326X(00)00234-3)
- Tuzlacı, E. & Aymaz, P. E. (2001). Turkish Folk Medicinal Plants, Part IV: Gönen (Balıkesir). *Fitoterapia*, 72, 323-343. [https://doi.org/10.1016/S0367-326X\(00\)00277-X](https://doi.org/10.1016/S0367-326X(00)00277-X)
- Tuzlacı, E., (2011). *Türkiye'nin Yabancı Besin Bitkileri ve Ot Yemekleri*, Alfa yayıncılık, İstanbul, Türkiye.
- Tütenocaklı T. (2002). *Ayvacak (B1, Çanakkale) ve Çevresinin Etnobotanik Bir Çalışma*. XVII. Ulusal Biyoloji Kongresi, 21-24 Haziran 2004, Adana.
- Tütenocaklı T. (2014) *Yenice (Çanakkale) ve çevresinde tarımsal bitki biyoçeşitliliği ve etnobotanik araştırmalar* [Yayımlanmamış Doktora tezi Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi] Biyoloji Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale, Türkiye
- Uzun, M. (2015) *İnönü ve Milhangazi (Eskişehir) ilçe ve köylerinde etnobotanik araştırmalar* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Anadolu Üniversitesi,], Eczacılık Temel Bilimleri Anabilim Dalı, Sağlık 181 Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye
- Ünal, Ö. (2023). Tropikal Meyve Yetiştiriciliğinin Türk Halk Hekimliği Üzerindeki Etkileri. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi Ve Folklorik Tıp Dergisi*, 13(1), 75-85. <https://doi.org/10.31020/mutftd.1206563>
- Van den Eynde, V., Cueva, E. & Cabrera, O. (2003). *Wild foods from southern Ecuador*. *Economic Botany*, 57, 576-603.
- Vural, G. (2008) *Honaz Dağı ve çevresindeki bazı doğal bitkilerin etnobotanik özellikleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Afyon Kocatepe Üniversitesi] Biyoloji Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyonkarahisar, Türkiye
- WHO, (1998). *Regulatory Situation of Herbal Medicines-A Worldwide Review*, World Health Organization, Geneva.
- WHO, (2002). World Health Organization, Traditional Medicine Strategy 2002-2005. Geneva, Switzerland: WHO.
- Yaniv, Z., Dafni, A., Friedman, J. & Palevitch, D. (1987). Plants used for the treatment of diabetes in Israel. *Journal of Ethnopharmacology*, 19 (2), 145-151. [https://doi.org/10.1016/0378-8741\(87\)90038-9](https://doi.org/10.1016/0378-8741(87)90038-9)
- Yeşilada, E., Honda, G., Takaishi, Y., Tanaka, T. & Takeda, Y. (2001). Traditional Medicine in Turkey. X. Folk Medicine in the Eastern Part of Central Anatolia. *Journal of Ethnopharmacology*, 75, 95-115. [https://doi.org/10.1016/S0378-8741\(00\)00399-8](https://doi.org/10.1016/S0378-8741(00)00399-8)

Yıldırım, Ş. (2004). Etnobotanik ve Türk etnobotaniği. *Kebikeç İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 17, 175-193.

EKLER

EK 1. İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Üst Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 23.11.2022-143059

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı : E-57428665-050.01.04-143059
Konu : 2022/211 Sayılı Karar

23.11.2022

Sayın Yüksek Lisans Öğrencisi Esra Armağan ÖZKAPTAN
Sinop Üniversitesi Rektörlüğü, Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü
Merkez/SİNOP

Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurulumuzca alınan 17.11.2022 tarih ve 2022/211 sayılı kararın bir örneği yazımız ekinde gönderilmektedir.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Cem Cüneyt ERSANLI
Rektör Yardımcısı

Ek:2022/211 Sayılı Karar (2 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSN1BEIMSS Pin Kodu :58003 Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?ok=5743&ad=BSN1BEIMSS&os=143059>
Adres:Korucuk Mah. Üniversite Cad. 15 Temmuz Yerleşkesi Rektörlük Binası No:21B 57010 Merkez / SİNOP Bilgi için: Mehmet ÇAY
Telefon:0368 271 55 26 Faks:0368 271 57 63 Unvanı: Bilgisayar İşletmeni
e-Posta:sinop@sinop.edu.tr Web: www.sinop.edu.tr Tel No: 1207
Kep Adresi: sinopuniversitesi@hs01.kep.tr

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK 2. İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Kararı

T.C.

SİNOP ÜNİVERSİTESİ

İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU

İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Kararları

Toplantı Tarihi	Toplantı Sayısı	Karar Sayısı
17.11.2022	8	2022/190-218

Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Prof. Dr. Erkal ARSLANOĞLU başkanlığında 17.11.2022 tarihinde 09.00-12.00 saatleri arasında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

KARAR NO: 2022/211

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Fakültesi Yüksek Lisans Öğrencisi Esra Armağan ÖZKAPTAN'ın 08.11.2022 tarihinde Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna online başvurusu ile ilgili görüldü.

Yüksek Lisans Öğrencisi Esra Armağan ÖZKAPTAN ve Dr. Öğr. Üyesi Ömer ELKIRAN'ın “Çevresel Koşullar Kapsamında Sinop Merkez ve İlçelerinde Pazar Yerlerindeki Ürünlerin Emobotanik Özellikleri” başlıklı çalışması ve çalışmalarında kullanacağı aşağıda örneği verilmiş üç (3) sayfalık ölçme araçlarının fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçüğüne ilişkin sorumluluğu başvurucaya ait olmak üzere, “Kişisel Verilerin Korunması Kanununa” dikkat edilmesi şartıyla Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönergesine uygun olduğunun kabulüne, somucun Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Fakültesi Yüksek Lisans Öğrencisi Esra Armağan ÖZKAPTAN'a bildirilmesine oybirliği ile karar verildi.

EK 1.

VERİ TOPLAMA FORMLARI

Sayın Katılımcı,

Aşağıda yer alan ve BİTİMLİ olan ölçme araçlarında yer alan çıkartma resimleri nedeniyle olan uygun gördüğünüzde, açık ve net olarak bir yazarak cevaplayınız. Lütfen verilerinizi kaydetmeyi unutmayınız.

1. SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU:

1- Yaşınız? 15-40 41-60 61 ve üzeri	2- Cinsiyetiniz? ☐ Kadın ☐ Erkek
3- Kaç yıldır pazarlarda satışta çalışmaktasınız? 0-5 yıl 6-10 yıl 11-15 yıl 16 ve üzeri yıl	4- Sıkça Yaşadığınız Yer? ☐ Merkez ☐ Ayazlık ☐ Bayburt ☐ Düzce ☐ Deriçay ☐ Erfelek ☐ Gümüş ☐ Saraydüzü ☐ Tünel
5- Eğitim Durumunuz? ☐ Ortaokul ☐ Ortaokul Dışı ☐ Lise ☐ Üniversite	

2. PAZAR YERİ ERİNDİRİ ÖRÜN SATICILARININ BİTİMLİ ÖRNEKLERE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİ BELİRLEME FORMU:

1- Bitimsizlikten dolayı, genel bir ürünün bitimsizlik hakkında bilgisi var mıdır? ☐ Evet ☐ Hayır	2- Satıcı, yapayalnız bitimsizlik ürünleri hakkında yeterli bilgiye sahip midir? ☐ Evet ☐ Hayır
3- Satıcı, yapayalnız bitimsizlik ürünleri hakkında yeterli bilgiye sahip midir? ☐ Doğrudan Toplayıcılar ☐ Toplayıcılar ☐ Aracılar ☐ Pazarlarda ☐ Diğer:	4- Bitimsizlik ürünleri hakkında yeterli bilgiye sahip midir? ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Evet ☐ Hayır
5- Bitimsizlik ürünleri hakkında yeterli bilgiye sahip midir? ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Evet ☐ Hayır	6- Bitimsizlik ürünleri hakkında yeterli bilgiye sahip midir? ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Evet ☐ Hayır
7- Bitimsizlik ürünleri hakkında yeterli bilgiye sahip midir? ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Evet ☐ Hayır	8- Bitimsizlik ürünleri hakkında yeterli bilgiye sahip midir? ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Evet ☐ Hayır
9- Bitimsizlik ürünleri hakkında yeterli bilgiye sahip midir? ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Evet ☐ Hayır	10- Bitimsizlik ürünleri hakkında yeterli bilgiye sahip midir? ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Evet ☐ Hayır
11- Bitimsizlik ürünleri hakkında yeterli bilgiye sahip midir? ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Evet ☐ Hayır	12- Bitimsizlik ürünleri hakkında yeterli bilgiye sahip midir? ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Evet ☐ Hayır

Karar No 2022/211 Sayfa 1/1

EK 3. İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Kararı

T.C.
SINOP ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU

İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Kararları

Toplantı Tarihi	Toplantı Sayısı	Karar Sayısı
17.11.2022	8	2022/190-218

13-İlk bahar mevsiminde yoğun olarak sattığınız ilk 5 bitkisel ürün nedir, yazınız?	14-Yaz mevsiminde yoğun olarak sattığınız ilk 5 bitkisel ürün nedir, yazınız?
15-Sattığınız bitkisel ürünlerin ortalama yüzde kaçını bölgenizden elde edilmektedir? ☐ 0-25 ☐ 26-50 ☐ 51-75 ☐ 76-100	16-Bölgeniz dışında aldığınız bitkisel ürünlerin kökeni genellikle hangi bölgedir, yazınız?
17-Sattığınız bitkisel ürünlerin hangi hastalıklara iyi geldiğini ve bu amaçla nasıl kullanıldığını biliyor musunuz ve müşterilerimize öneriyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır Evet ise hangi ürün/ürünleri hangi hastalıklar için önerdiğinizi yazınız:	

(İmza)
Prof. Dr. Erkal ARSLANOĞLU
Başkan

(Katılmadı)
Doç. Dr. Songül ÇEK
Başkan Yardımcısı

(İmza)
Doç. Dr. İbrahim DEMİRCİ
Üye

(İmza)
Doç. Dr. Ahmet MOR
Üye

(İmza)
Doç. Dr. Adeviye AYDIN
Üye

(İmza)
Dr. Öğr. Üyesi Pınar KARAMAN
Üye

(İmza)
Dr. Öğr. Üyesi Figen ÇAM TOSUN
Üye

Karar No 2022/211 Sayfa 2/2

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Esra Armağan ÖZKAPTAN

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu

Lise : Avcılar Süleyman Nazif lisesi 1999

Lisans : Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü
2008

Formasyon : Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi 2015

Mesleki Deneyim

İş Yeri : Bakırköy Ekol Dershanesi 2008-2011

İş Yeri : Avcılar Final Dershanesi 2011-2012

İş Yeri : Sinop Final Dershanesi 2012-2018

İş Yeri : Sinop Bahçeşehir Koleji 2018- Hala çalışmaya devam ediyorum.